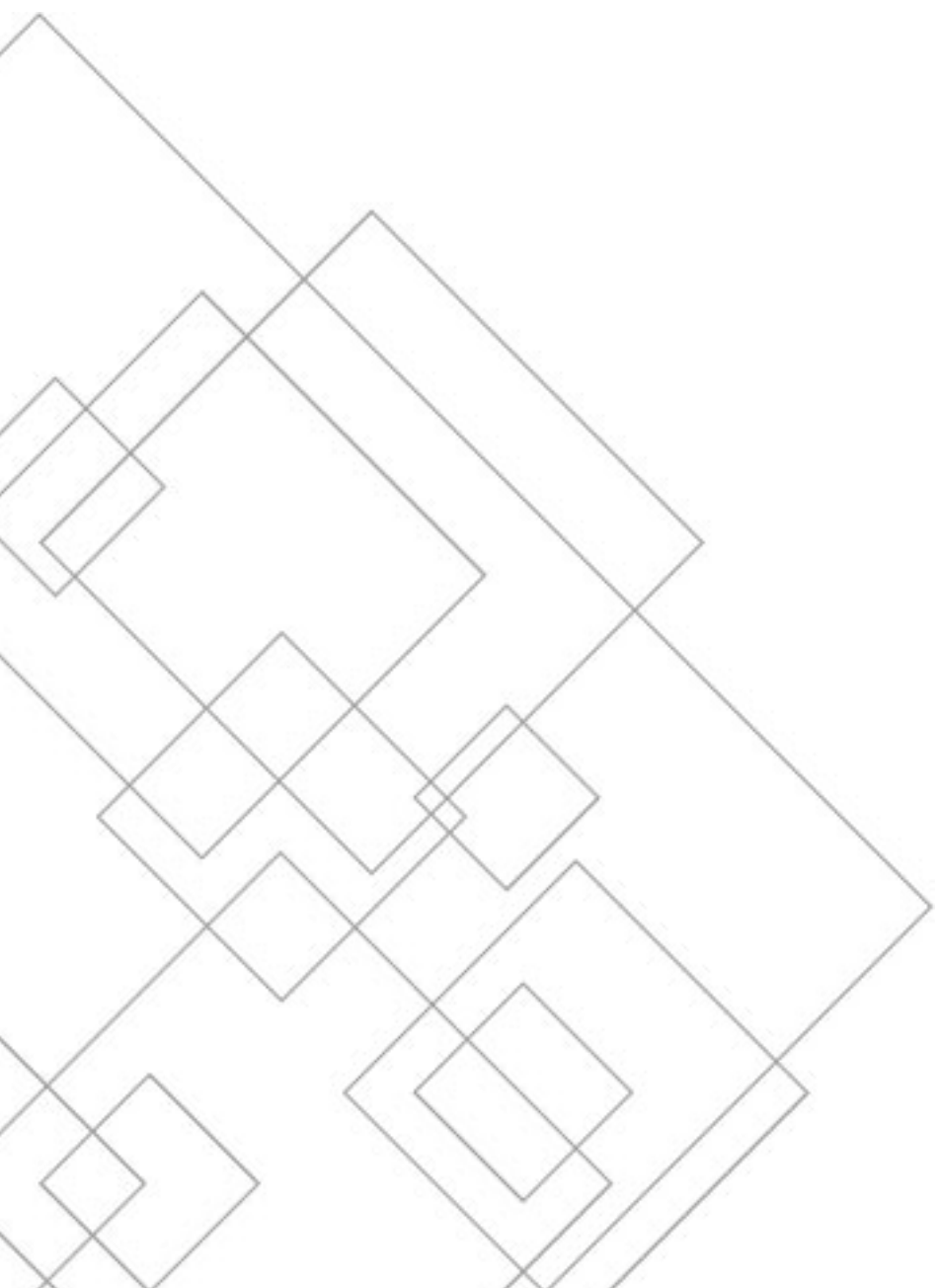

Kommunenes utgifter til bosetting og integrering av flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag i 2016

Rapport fra Beregningsutvalget august 2017

IMDi
Integrerings- og
mangfoldsdirektoratet

Rapporten utgitt i 2017

Innhold

1 Innledning og mandat	5
2 Sammendrag	8
3 Nåværende tilskuddsordninger	13
3.1 Integreringstilskuddet.....	13
3.2 Tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere	14
4 Kartlagte utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse	16
4.1 Kort om metode og representativitet.....	16
4.2 Hovedfunn.....	18
4.3 Resultater per utgiftsområde.....	19
4.4 Variasjon mellom kommuner	25
5 Kartlagte utgifter til sosialhjelp og introduksjonsstønad	28
5.1 Utgifter til utbetalt sosialhjelp.....	28
5.2 Utgifter til utbetalt introduksjonsstønad	30
5.3 Utbetalt sosialhjelp og introduksjonsstønad sett i sammenheng	32
6 Kartlagte utgifter til opplæring i norsk og samfunnskunnskap	33
6.1 Målgruppe og utvalg av kommuner.....	33
6.2 Deltakere og undervisningstimer	33
6.3 Utgiftsnivået i kommunene	35
6.4 Utgiftsfordelingen.....	38
7 Tilskuddenes dekningsgrad og endringer over tid (2010–2016)	39
7.1 Forholdet mellom beregnede utgifter og integreringstilskuddet i 2016	39
7.2 Utgifter til personer som utløser integreringstilskudd – endring over tid.....	40
7.3 Forholdet mellom beregnede utgifter og norsktilskuddet i 2016.....	46
7.4 Utgifter til opplæring i norsk og samfunnskunnskap – endring over tid	47
8 Beregningsutvalgets kartleggingsmetoder	49
8.1 Målgruppen	49
8.2 Sosialhjelp	51
8.3 Introduksjonsstønad.....	53
8.4 Integreringstiltak og administrasjon av disse	55
8.5 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap	62
8.6 Kommunale helsetjenester	65

1 Innledning og mandat

Som en oppfølging av St.meld. nr. 61 (1989–90) oppnevnte Kommunal- og arbeidsdepartementet høsten 1990 Beregningsutvalget. Utvalget gjennomfører en årlig kartlegging av de kommunale utgiftene til bosetting og integrering av flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag. Beregningsutvalget legger med dette fram sin 26. rapport¹.

De kartlagte utgiftene sees opp imot integreringstilskuddet og tilskuddet til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere (norsktilskuddet). Kartleggingens målsetning er å gi et så korrekt bilde som mulig av kommunenes utgifter til personer som utløser disse to tilskuddene. Siden Beregningsutvalgets oppdrag er å kartlegge kommunenes samlede utgifter, er metodene for innsamling og kvalitetssikring av tall og beregninger utformet med dette for øye, og ikke for å gi sammenlignbare fordelinger etter tjenesteområde. Resultatet av kartleggingen inngår i regjeringens beslutningsgrunnlag for tilskuddordningenes satser. Kapittel 3 beskriver de nåværende tilskuddsordningene mer inngående.

Det året flyktningen bosettes i kommunen og i de fire neste årene, skal integreringstilskuddet dekke gjennomsnittlige utgifter til bosetting og integrering. I dette utgiftsbildet inngår sosialhjelp, introduksjonsstønad, samt integreringstiltak og administrasjon av disse til flyktninger. Ved hjelp av spørreskjemaer til 22 utvalgskommuner innrapporteres det opplysninger om utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse. Denne spørreskjemaundersøkelsen blir gjort fordi det ikke er mulig å hente ut disse opplysningene direkte fra allerede eksisterende kommunerapportering. Resultatet av utvalgets kartlegging av utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse gjennomgås nærmere i kapittel 4. Utgifter til utbetalt sosialhjelp og introduksjonsstønad innhentes ved hjelp av KOSTRA-tall² bearbejdet av Statistisk Sentralbyrå (SSB). Kapittel 5 presenterer årets resultater for utgifter til utbetalt sosialhjelp og introduksjonsstønad.

Tilskudd for opplæring i norsk og samfunnskunnskap gis til kommuner som tilbyr voksne innvandrere denne undervisningen. Plikt og rett til opplæring i norsk og samfunnskunnskap reguleres etter introduksjonsloven. Kapittel 6 beskriver utgiftene til opplæring i norsk og samfunnskunnskap i utvalgskommunene. I hvilken grad integreringstilskuddet og norsktilskuddet dekker de kartlagte utgiftene presenteres nærmere i kapittel 7.

Kommuner som bosetter enslige mindreårige flyktninger, mottar et særskilt tilskudd som utbetales i tillegg til det ordinære integreringstilskuddet. Utgifter til enslige mindreårige,

1 Tidligere rapporter fra årene 1990–2015 er tilgjengelig på www.imdi.no

2 KOSTRA står for Kommune-Stat-Rapportering og gir statistikk om ressursinnsatsen, prioriteringer og måloppnåelse i kommuner, bydeler og fylkeskommuner. KOSTRA innhentes og bearbejdes av Statistisk Sentralbyrå.

samt særskilt tilskudd til denne gruppen, kartlegges gjennom et eget spørreskjema til utvalgskommunene og er beskrevet i egen tilleggsrapport.

I 2016 mottok kommuner som bosatte flere flyktninger enn anmodet fra IMDi et ekstratilskudd på kr 50 000 per person. I tillegg ble det utbetalt et ekstratilskudd på kr 100 000 per enslig mindreårig som ble bosatt i 2016. Beregningsutvalget har valgt å ikke ta med inntekter fra disse ekstratilskuddene i beregningene. Årsaken er at utvalgets kartlegging brukes som grunnlag for fremtidig justering av det ordinære statlige integreringstilskuddet. Ekstratilskudd i 2016 var midlertidige stimuleringsstilskudd for raskere bosetting, og bør etter utvalgets vurdering ikke påvirke det fremtidige ordinære integreringstilskuddet.

Sammensetning av Beregningsutvalget

Utvalget består av fire representanter for kommunesektoren og fire representanter for staten. Beregningsutvalget har i perioden juli 2016 – juni 2017 hatt følgende sammensetning:

Fra staten:

Katarina Heradstveit, leder av utvalget, analysesjef, IMDi
Marit Helness, seniorrådgiver, Fylkesmannen i Nordland (f.o.m januar 2016)
Kjartan N. Stokke, seniorrådgiver, Fylkesmannen i Buskerud (t.o.m desember 2016)
Mats Øivind Willumsen, seniorrådgiver, Fylkesmannen i Vestfold
Tor-Arne Arnesen, seniorrådgiver, IMDi

Fra kommunesektoren:

Nina Gran, spesialrådgiver, Kommunesektorens organisasjon (KS)
Sigbjørn Iversen, fagsjef, Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester, Oslo kommune
Rune Bye, fagsjef, Kommunesektorens organisasjon (KS)
Ingvill Wessel Alisøy, leder, Flykningetjenesten, Gran og Lunner kommune

Rådgiver Anne Marit Ryen fra IMDi er utvalgets sekretær. Utgifter til sosialhjelp og introduksjonsstønad til Beregningsutvalgets målgruppe er beregnet for utvalget av Kari Kraakenes, rådgiver i SSB.

Mandatet for 2016-kartleggingen lyder nå:

Beregningsutvalget skal hvert år kartlegge kommunenes utgifter til bosetting og integrering. Kartleggingen må tilpasses det til enhver tid gjeldende regelverk.

Integreringstilskuddet

Beregningsutvalget skal hvert år innhente, gjennomgå og presentere kommunenes utgifter når det gjelder bosetting og integrering av flyktninger som omfattes av integreringstilskuddsordningen.

Beregningene skal gi et så korrekt bilde som mulig av kommunenes utgifter til personer som utløser integreringstilskudd. Kommunenes utgifter knyttet til de årskullene og gruppene som til enhver tid er omfattet av integreringstilskuddsordningen skal fremgå i rapporten.

Beregningsutvalget skal drøfte og analysere resultatene fra kartleggingen, herunder gi en forklaring på årsakene til eventuelle endringer i kommunenes utgifter. Beregningsutvalget skal også foreta en analyse av utgiftene i kommunene over tid.

I tillegg skal Beregningsutvalget se spesielt på kommunenes utgifter til bosetting og integrering av enslige mindreårige flyktninger. Med enslige mindreårige menes i denne sammenheng personer som omfattes av særskilt kommunalt tilskudd for enslige mindreårige ved bosetting av flyktninger og som er i målgruppen for integreringstilskuddsordningen. Dette innebærer at antall enslige mindreårige flyktninger og utgifter for denne gruppen skal fremkomme i alle relevante deler av kartleggingen. Beregningsutvalget skal foreta en særskilt sammenstilling og analyse av resultatene i kartleggingen for denne gruppen. Enslige mindreårige flyktninger skal fortsatt inngå i den ordinære kartleggingen på vanlig måte.

Beregningsutvalget skal, så langt det lar seg gjøre, kartlegge kommunenes netto driftsutgifter. Det betyr at statstilskudd (bortsett fra integreringstilskuddet), refusjoner, salgs- og leieinntekter og andre inntekter skal trekkes fra brutto driftsutgifter.

Tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere

Beregningsutvalget skal hvert år innhente, gjennomgå og presentere kommunenes utgifter når det gjelder opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere.

Beregningene skal gi et så korrekt bilde som mulig av kommunenes utgifter til opplæring for personer som har rett og plikt eller rett til norskopplæring.

Beregningsutvalget skal drøfte og analysere resultatene fra kartleggingen, herunder gi en forklaring på årsakene til eventuelle endringer i kommunenes utgifter. Beregningsutvalget skal også foreta en analyse av utgiftene i kommunene over tid.

2 Sammendrag

Beregningsutvalget gjennomfører en årlig kartlegging av kommunenes utgifter til bosetting og integrering av flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag. De kartlagte utgiftene sees opp imot integreringstilskuddet og tilskuddet til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere (norsktilskuddet). Utvalgets metode er innhenting av opplysninger gjennom spørreskjema og systematisk veiledning i 22 utvalgskommuner. Kartleggingen er supplert med data fra SSB og IMDi.

I løpet av 2016 ble det bosatt 15 291 flyktninger. Det er omtrent dobbelt så mange personer som i 2014 og 4 000 flere enn i 2015, som var forrige rekordår. Hovedbildet i årets kartlegging er at bosettingen av flyktninger vokste kraftig i 2016, mens det var en moderat vekst i kommunenes utgifter per flyktning. Kommunenes gjennomsnittlige utgifter er estimert til 797 800 kroner per flyktning i femårsperioden etter bosetting i 2016. Dette er en økning i utgifter på 2,9 prosent fra 2015, noe som er omtrent på nivå med den generelle pris- og lønnsveksten i kommunesektoren som var 2,6 prosent³ i samme periode.

Den største andelen av de samlede utgiftene er knyttet til kommunenes integreringstiltak og administrasjon av disse på 453 700 kroner per person⁴. Dette er en utgiftsvekst på 1,6 prosent fra 2015. Tar man i betraktning beregnet pris- og lønnsvekst i kommunesektoren på 2,6 prosent i 2016 gir dette en realnedgang på 1 prosent. Realnedgangen i utgifter per person vil ha sammenheng med økt kapasitetsutnyttelse i eksisterende integreringsapparat i kommunen. Flere kommuner melder om noe oppbemanning innenfor tjenestetilbudet til flyktninger i 2016 på grunn av høyere bosetting de siste to årene. Likevel er oppbemanningen relativ lav sett i sammenheng med det høye antallet personer som ble bosatt i 2016 og 2015.

Utgifter til introduksjonsstønad er i gjennomsnitt 219 500 kroner per flyktning i femårsperioden etter bosetting i 2016. Dette er utgiftsområdet som øker mest med 6,9 prosent. Økningen er hovedsakelig grunnet en høyere andel personer som deltar i introduksjonsprogrammet i 2016 sammenlignet med 2015. Utbetalt sosialhjelp er i gjennomsnitt 92 700 kroner per person i femårsperioden etter bosetting og holder seg nærmest uendret fra 2015 til 2016. Årsaken til dette er at andel flyktninger som mottar sosialhjelp er stabil og går kun ned med 0,4 prosent fra 2015 til 2016.

3 Rapport fra Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi, mai 2017. Tilgjengelig på kmd.dep.no

4 I 2016 er beregnet gjennomsnittlig utgift til integreringstiltak og administrasjon av disse for et år 90 700 kroner per person i målgruppen. Beløpet multipliseres med fem for å få utgifter for femårsperioden hvor integreringstilskuddet blir utbetalt og utgjør 453 700 kroner per person.

Tabell 2.1 Resultat for kartleggingen av 2016 og 2015. Gjennomsnittsutgift per person i målgruppen for femårsperioden for integreringstilskuddet.

	2016	2015	Endring	Prosentvis endring
Utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse	453 700	446 500	7 200	1,6 %
Utbetalt sosialhjelp	92 700	92 600	100	0,1 %
Utbetalt introduksjonsstønad	219 500	205 300	14 200	6,9 %
Utgifter til helsetjenester*	31 900	31 100	800	2,6 %
Samlede utgifter per person	797 800	775 500	22 300	2,9 %

* Undersøkelsen omfattet ikke kommunale nettoutgifter knyttet til helsetjenester. Det legges derfor til en prisjustert sats for helseutgifter til de samlede kartlagte utgiftene. Denne satsen er på 31 100 kroner per person. Se kapittel 8 for nærmere beskrivelse av hvordan helseutgiftene er beregnet.

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse for 2016 og 2015. Sosialhjelpstatistikk og introduksjonsordningen, landstall fra Statistisk sentralbyrå for 2016 og 2015.

Tabell 2.2. viser forholdet mellom integreringstilskuddets satser og beregnet gjennomsnittlig utgift per person i målgruppen i 2016 og 2015. Resultatet i årets kartlegging viser at tilskuddet fortsatt dekker over 90 prosent av utgiftene i 2016.

Integreringstilskuddets satser i femårsperioden er 767 400 kroner per person for enslige voksne og 717 400 kroner per person for andre. Dette er en oppjustering av satsene på henholdsvis 2,8 prosent og 3 prosent fra 2015. Vektes integreringstilskuddet etter andel enslige voksne og andre i målgruppen utgjør dette et gjennomsnittlig utbetalt tilskudd på 736 900 kroner per person over fem år i 2016. Det vektede tilskuddsbeløpet kan sammenlignes med gjennomsnittlig utgift per person i målgruppen over fem år på 797 800 kroner. Forskjell mellom tilskudd og utgift over fem år blir da 60 900 kroner per person i målgruppen. Tilskuddets dekningsgrad faller marginalt fra 93,3 prosent i 2015 til 92,3 prosent i 2016. Dekningsgraden er funnet ved å dele tilskuddet på gjennomsnittlig beregnet utgift for femårsperioden.

Beregningsutvalget trekker fra relevante statstilskudd og andre inntekter på områder som inngår i undersøkelsen.

Tabell 2.2 Forhold mellom beregnet utgift per person i målgruppen og integreringstilskuddets satser i 2016 og 2015. Kroner.

	2016	2015	Endring	Prosentvis endring
Integreringstilskudd, enslige voksne	767 400	746 200	21 200	2,8 %
Integreringstilskudd, voksne, barn og EM	717 400	696 200	21 200	3,0 %
Samlede utgifter i femårsperioden	797 800	775 500	19 700	2,5 %
Beregnet utbetalt tilskudd per person i målgruppen i femårsperioden	736 900	723 700	13 200	1,8 %
Forskjell mellom vektet tilskudd og utgift per person	60 900	51 800	9 100	17,6 %
Dekningsgrad	92,3%	93,3 %		-1,0 %

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse for 2016 og 2015. Sosialhjelpstatistikk og introduksjonsordningen, landstall fra Statistisk sentralbyrå og IMDi for 2016 og 2015.

Kommunene får et per capita-tilskudd (persontilskudd) fordelt over tre år for å dekke utgifter til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere (norsktilskuddet). Beregningsutvalget kartlegger utgiftene til alle personer som mottar opplæring i norsk og samfunnskunnskap i 22 utvalgskommuner. Kartleggingen danner grunnlaget for å finne en utgift per undervisningstime, samt beregninger av forholdet mellom norsktilskuddets sats og utgift per person.

Gjennomsnittlig utgift per undervisningstime i 2016 var på 1 330 kroner uten lokaler og på 1 640 kroner med lokaler. Vekst i utgifter per undervisningstime både med og uten lokaler er lavere enn beregnet pris- og lønnsveksten i kommunesektoren på 2,6 prosent i 2016. Utgifter uten lokaler holder seg stabile fra 2015 til 2016. Veksten i timepris med lokaler skyldes i stor grad behov for større lokaler på grunn av et høyere antall deltakere i opplæringen.

For å beregne gjennomsnittsutgift per undervisningstime er utgiftene summert for alle utvalgskommunene og delt på det totale undervisningstimetallet i disse kommunene.

Tabell 2.3 Timepris med og uten lokaler i 2016 og 2015. Kroner.

	2016	2015	Endring	Prosentvis endring
Timepris u/ lokaler	1 330	1 320	10	0,8 %
Timepris m/ lokaler	1 640	1 610	30	1,9 %

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av utgifter til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for 2016 og 2015.

Det er en økning i både antall deltakere og antall undervisningstimer i årets kartlegging. Økningen i antall deltakere skyldes flere deltakere med rett og plikt til norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven. En høyere andel elever med rett og plikt etter introduksjonsloven av den totale elevmassen gir en naturlig økning i antall undervisningstimer fordi disse har rett på inntil 3000 timer undervisning.

Med kjennskap til gjennomsnittlig antall timer opplæring som gjennomføres per deltaker, utgift per undervisningstime og gruppestørrelse vil man kunne beregne en gjennomsnittlig utgift per elev. De ulike variablene som inngår i beregningene vil variere mellom kommuner. Antall timer er et anslag basert på uttrekk av registrerte timer i Nasjonalt introduksjonsregister (NIR) gjort i 2014⁵.

Eksemplene i tabell 2.4 illustrerer norsktilskuddets (høy sats) dekningsgrad med tre ulike gruppestørrelser. Tilskudd per deltaker med høy sats var tilsammen 129 600 kroner fordelt over tre år. De andre variablene holdes konstante. Om det gis 1 100 undervisningstimer per deltaker og timeprisen er 1 640 kroner, vil det være nødvendig med en gruppestørrelse på 15 personer for at norsktilskuddet skal dekke utgiftene.

Tabell 2.4 Norsktilskuddets dekningsgrad for 2016. Kostnader per deltaker etter ulik gruppestørrelse.

Timespris m/lokaler	Gruppestørrelse	Antall timer per deltaker	Kostnad per deltaker	Tilskudd per deltaker høy sats 2016	Avvik
1 640	10	1 100	180 400	129 600	-50 800
1 640	12	1 100	150 333	129 600	-20 733
1 640	15	1 100	120 267	129 600	9 333

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av utgifter til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for 2016 og 2015, NIR og IMDi.

Fra 2010 til 2016 har de samlede utgiftene som skal dekkes av integreringstilskuddet hatt en nominell økning på 19 prosent. Når det tas hensyn til lønns- og prisvekst i kommunesektoren på 21 prosent⁶ i samme periode gir dette en *realnedgang* på 2 prosent. De enkelte utgiftsområdene har ulik utvikling.

Det er en realvekst på 5 prosent for utbetalt sosialhjelp og en realvekst på 19 prosent for utbetalt introduksjonsstønning for perioden 2010 til 2016. Flere enslige voksne blant førstegangsbosatte i denne perioden har blant annet bidratt til en slik vekst i utgifter. Enslige personer gir i gjennomsnitt høyere utgifter grunnet boløsning og deltakelse i

⁵ Antall timer baserer seg på et uttrekk fra gamle NIR i 2014 fordi man ikke har god nok datakvalitet i nye NIR til å foreta en lignende uttrekk for 2016.

⁶ Kommunal deflator for årene 2010 til 2016 beregnet av Tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi.

introduksjonsprogrammet. For utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse er det en realnedgang i utgifter på 11 prosent per person i målgruppen for perioden 2010 til 2016. Dette kan tyde på visse stordriftsfordeler knyttet til økt bosetting i perioden, men det er vanskelig å måle effekten av dette.

Fra 2010 til 2016 har timepris per undervisningstime uten lokaler økt med 300 kroner eller 29 prosent. Timepris med lokaler har økt med 380 kroner eller 30 prosent i samme periode.

3 Nåværende tilskuddsordninger

3.1 Integreringstilskuddet

Integreringstilskuddet skal dekke kommunenes utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse, for flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag, i året de blir bosatt i kommunen og de fire påfølgende år⁷. Som integreringstiltak regner vi tjenester innen sosialrådgivning, introduksjonsprogram, barne- og ungdomsvern, innvandrer/flyktningkontor, tolk, støttekontakt, bolig /boligadministrasjon, sysselsettings-tiltak, yrkeskvalifisering, integreringstiltak i grunnskolen, kultur- og ungdomstiltak, barnehage og utgifter i den kommunale helsetjenesten, samt felleskostnader knyttet til disse områdene. Integreringstilskuddets satser framgår av tabell 3.1.

For personer som kommer på familiegjenforening til personer som har fått opphold på humanitært grunnlag, mottar kommunen kun tre års integreringstilskudd. Barn som blir født inntil 6 måneder etter at mor er bosatt i en kommune, vil utløse integreringstilskudd.

I tillegg til integreringstilskuddet utbetales det flere ekstratilskudd. Det utbetales et engangstilskudd ved førstegangsbosetting av personer med alvorlige, kjente funksjonshemninger og/eller atferdsvansker på 181 000 per person i 2016. Engangstilskudd for personer over 60 år er på 162 000 per person i 2016. Barnehagetilskudd er på 24 500 i 2016 (engangstilskudd). Kommunene mottar også et særskilt tilskudd for enslige mindreårige flyktninger, som i 2016 var på 207 000 kroner per person.

For personer med alvorlige funksjonshemninger og/eller atferdsvansker kan det søkes om et ekstra årlig tilskudd på inntil 1 111 000 kroner per år (i 2016) i maksimalt fem år. Denne satsen samsvarer nå med innslagspunktet til Helsedirektoratets tilskuddsordning for brukere med særlig ressurskrevende helse- og sosialtjenester i kommunene.

⁷ Fra 1.1.91 ble finansieringssystemet for kommunenes arbeid med bosetting og integrering av flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag lagt om i tråd med forslaget i St.meld. nr. 61 (1989–90).

Tabell 3.1 Integreringstilskuddets satser fra 2010 til 2016. Etter antall år bosatt i Norge. Kroner.

Utbe- talin- gsår	Totalt	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år
2010	574 300 (voksne) 554 300 (barn)	147 500 (voksne) 127 500 (barn)	146 400	130 400	80 000	70 000
2011	631 500 (enslige voksne) 581 500 (voksne og EM) 561 500* (barn)	200 000 (enslige voksne) 150 000 (voksne og EM) 130 000 (barn)	150 000	131 500	80 000	70 000
2012	651 500 (enslige voksne) 598 000 (voksne og EM) 576 500 (barn)	210 000 (enslige voksne) 156 500 (voksne og EM) 135 000 (barn)	156 500	135 000	80 000	70 000
2013	666 800 (enslige voksne) 616 800 (voksne og EM) 596 800 (barn)	215 000 (enslige voksne) 165 000 (voksne og EM) 145 000 (barn)	166 800	135 000	80 000	70 000
2014	717 600 (enslige voksne) 669 600 (andre)	225 000 (enslige voksne) 177 000 (andre)	200 000	142 600	80 000	70 000
2015	746 200 (enslig voksne) 696 200 (andre)	232 000 (enslig voksne) 182 000 (andre)	210 000	152 000	82 200	70 000
2016	717 400 (enslig voksne) 767 400 (andre)	234 000 (enslig voksne) 184 000 (andre)	220 000	160 000	83 400	70 000

* Fra 2011 utløste også barn født inntil 6 måneder etter at mor var bosatt i en kommune integreringstilskudd.

Kilde: IMDi

3.2 Tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere

Kommunene får et per capita-tilskudd (persontilskudd) fordelt over tre år for å dekke utgifter til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere. Årsaken til at tilskuddet utbetales over tre år er at utgiftene er størst for kommunene de første tre årene, og det er også i denne perioden de fleste gjennomfører opplæringen. Tilskudds-satsene for 2016 er listet i tabellen nedenfor.

Tabell 3.2 Satser for tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere i 2016 og 2015. Kroner.

Tilskuddsår	Satser for bosatte fra og med 2016		Satser for bosatte til og med 2015	
	Lav sats	Høy sats	Lav sats	Høy sats
År 1	13 100	31 900	12 800	31 900
År 2	22 600	58 200	22 000	57 800
År 3	13 300	39 500	12 900	35 900
Sum	49 000	129 600	47 700	125 600

Kilde: Prop. 1 S (2015–2016) Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Lav sats gjelder personer fra Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand. Personer fra nordiske land utløser ikke noe tilskudd. Personer som kommer fra Afrika, Asia, Oseania (unntatt Australia og New Zealand), Øst-Europa, Sør-Amerika og Mellom-Amerika, utløser høy sats. Tilskudd gis som et innbyggertilskudd per person i målgruppen for norsktilskuddet.

I tillegg ble det utbetalt et grunntilskudd til kommuner som per 15. januar 2016 hadde mellom 1 og 150 innbyggere i personkretsen for rett og plikt, eller kun rett, til opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven. Formålet med tilskuddet er å bedre økonomiske rammevilkår for små og mellomstore kommuner når det gjelder norskopplæring. Tilskuddet betales ut i to satser. Lav sats på 185 000 kroner tildeles kommuner med 1–3 personer i nevnte målgruppe. Høy sats på 575 000 kroner utbetales til kommuner med 4–150 personer i målgruppen.

4 Kartlagte utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse

For å kartlegge kommunenes utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse gjennomfører Beregningsutvalget en egen undersøkelse. Dette blir gjort fordi det ikke er mulig å hente ut disse opplysningene direkte fra eksisterende kommunerapportering. Omtrent 20 kommuner deltar i kartlegging hvert år, og i årets undersøkelse var det 22 kommuner. Kommunene er valgt ut etter deres representativitet og målgruppens sammensetning.

Hovedfunnet i årets undersøkelse er at bosettingen vokste kraftig uten at kommunenes utgifter til integreringstiltak og administrasjon økte like mye. De største utgiftsområdene er sosial rådgivning, administrasjon av introduksjonsordningen, boligutgifter og barnevern som tilsammen utgjør 75 prosent av de samlede utgiftene.

4.1 Kort om metode og representativitet

Flyktninger i kartleggingskommunene utgjør 30,6 prosent av alle flyktninger som mottar integreringstilskudd. For å fremme kontinuitet og dermed bedre datakvalitet, deltar kommunene i cirka fem år i kartleggingen. Dette betyr at det hvert år er noen nye kommuner i undersøkelsen.

Følgende 22 kommuner deltok i 2016 (nye kommuner er understreket): Fredrikstad, Ski, Bærum, Asker, Oslo, Gjøvik, Drammen, Øvre Eiker, Larvik, Skien, Kragerø, Kristiansand, Songdalen, Haugesund, Karmøy, Bergen, Gloppen, Kristiansund, Trondheim, Bodø, Vadsø og Alta.

Tabell 4.1 Endringer i målgruppens sammensetning i 2016 og 2015.

Endringer i målgruppen	2016	2015	Endring	Prosentvis endring
Antall personer i målgruppen, hele landet	56 627	45 764	10 863	23,7 %
Antall personer i målgruppen, utvalgs kommunene	17 318	14 515	2 804	19,3 %
Antall førstegangsbosatte, hele landet*	15 291	11 342	3 949	34,8 %
- hvorav familier	7 734	5 429	2 305	42 %
- hvorav enslige voksne	5 907	5 148	759	15 %
- hvorav enslige mindreårige	1 599	691	908	131 %
Antall førstegangsbosatte, utvalgs kommunene	5 277	3 774	1 503	39,8 %
Antall enslige mindreårige hele landet	3 530	2 283	1 247	54,6 %
Antall enslige mindreårige utvalgs kommunene	1 239	791	448	56,6 %

* Totaltallet for landet inkluderer personer med skjermet identitet som ikke er listet som voksen, familie eller enslig mindreårig i tabellen. Dette er 51 personer i 2016 og 74 personer i 2015.

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse for 2016 og 2015. Sosialhjelpstatistikk og introduksjonsordningen, landstall fra Statistisk sentralbyrå og IMDi for 2016 og 2015.

I løpet av 2016 ble det bosatt 15 291 flyktninger. Det er omtrent dobbelt så mange personer som i 2014 og 4 000 flere enn i 2015, som var forrige rekordår. Totalt var det 56 627 personer som mottok integreringstilskudd i 2016. I takt med voksende bosetting på landsnivå øker målgruppen i utvalgs kommunene fra 14 515 personer i 2015 til 17 318 personer i 2016. Personer i målgruppen var ved utgangen av 2016 bosatt i 375 kommuner, en økning på 34 kommuner fra 2015.

Tjenesteområdene som undersøkelsen omfatter, er sosialkontortjenester, innvandrers/ flyktningkontortjenester, administrasjon av introduksjonsprogram, eksamensrettet grunnskoleopplæring for voksne, administrasjon av kvalifiseringsprogram, øvrige sysselsettingstiltak, bolig/boligadministrasjonstjenester, støttekontakt, det statlige tilskuddet til enslige mindreårige, barne- og ungdomsvern, ekstratiltak i grunnskolen, kultur- og ungdomstiltak, barnehager og felleskostnader knyttet til disse områdene.

For å beregne gjennomsnittsutgift per flyktning er utgiftene summert for utvalgs kommunene, og dividert på totalt antall personer i målgruppen i utvalgs kommunene per 31.12.2016, korrigert for nettoflyttinger til og fra kommunene i løpet av 2016.

En sammenligning av personene i utvalget med alle flyktninger bosatt i denne perioden, viser at utvalget er rimelig representativt for hele målgruppen med hensyn til bosettingsår, alder og kjønn. I kartleggingen vil resultatene fra de store byene telle mer fordi en større andel av flyktningene bor i disse kommunene. Andelen enslige mindreårige utgjør på landsbasis 6,2 prosent og i utvalgs kommunene 7,4 prosent. Dette er en høyere andel enslige mindreårige enn i 2015. Familier utgjør en noe høyere andel av alle førstegangsbosatte i landet i 2016 sammenlignet med 2015.

4.2 Hovedfunn

Utvalgskommunenes totale utgifter til målgruppen har vokst fra 1,3 milliard kroner i 2015 til 1,5 milliard kroner i 2016; en oppgang på 21,5 prosent. Utgiftsøkningen kommer hovedsakelig som en følge av at antall personer i målgruppen øker med 19,3 prosent.

I 2016 er beregnet gjennomsnittlig utgift til integreringstiltak og administrasjon av disse *for et år*, 90 700 kroner⁸ per person i målgruppen for integreringstilskudd. Beløpet multipliseres med fem for å få utgifter for femårsperioden hvor integreringstilskuddet blir utbetalt. Utgift til integreringstiltak og administrasjon av disse blir da 453 700 kroner per person i femårsperioden. Fra 2015 er det en vekst på 7 200 kroner eller 1,6 prosent i gjennomsnittsutgift per person i målgruppen. Dette gir en realnedgang i utgifter på 1 prosent om man sammenligner med den generelle pris- og lønnsveksten i kommunesektoren på 2,6 prosent.

Bosettingen vokser kraftig i 2016 uten at kommunenes utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse øker like mye. Realnedgangen i utgifter per person i målgruppen vil ha sammenheng med økt kapasitetsutnyttelse i eksisterende integreringsapparat i kommunen. Flere kommuner melder om noe oppbemanning innenfor tjenestetilbudet til flyktninger i 2016 på grunn av høyere bosetting de siste to årene. Likevel er oppbemanningen relativt lav sett i sammenheng med det høye antallet personer som ble bosatt i 2016 og 2015.

På grunn av den høye bosettingen i 2016 utgjør førstegangsbosatte en større andel av målgruppen sammenlignet med 2015 og tidligere års kartlegginger. Førstegangsbosatte i 2016 utgjorde 30,6 prosent mot 24,9 prosent i 2015. I likhet med 2015 foregikk mye av bosettingen sent på året og det er derfor lavere utgifter per person for denne gruppen i 2016. Lavere utgifter for årskull en motvirkes av at årskull to etter bosetting utgjør en høyere andel sammenlignet med 2015-kartleggingen. Årskull to utgjorde 18,4 prosent av målgruppen i 2015-kartleggingen⁹ og 21,5 prosent i 2016-kartleggingen¹⁰. Årskull to er generelt sett dyrere per person fordi målgruppen ofte er i introduksjonsprogram hele året.

Avsnittene nedenfor går nærmere inn på endringer i undersøkelsen per utgiftsområde.

8 Kommunenes utgifter til Kvalifiseringsprogrammet (KVP) og kvalifiseringsstønad inngår i utgiftsum for integreringstiltak og administrasjon av disse for 2016-kartleggingen.

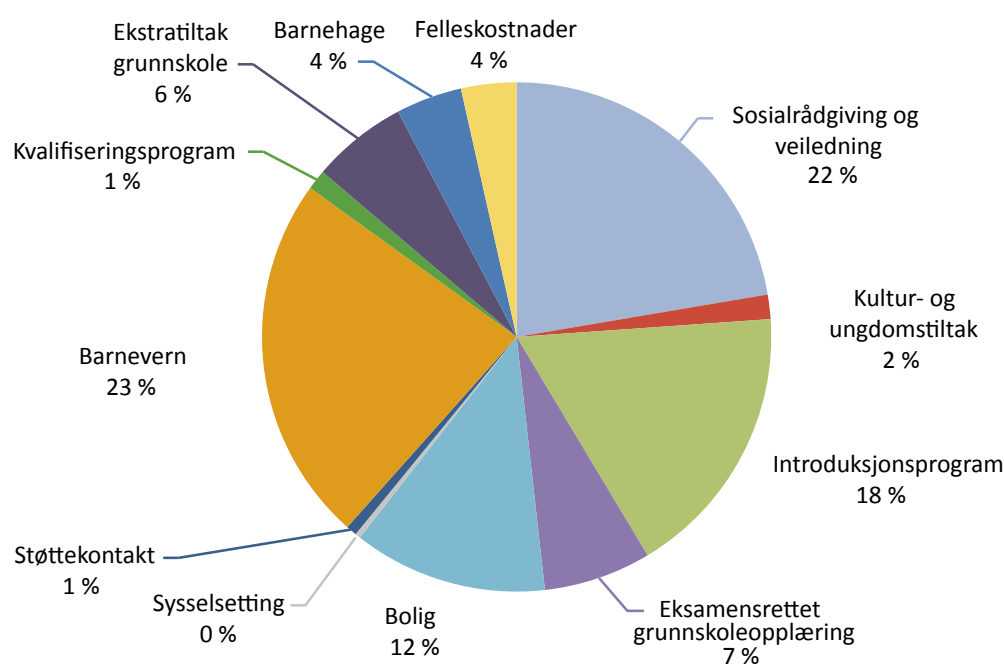
9 Det vil si personer bosatt i 2014.

10 Det vil si personer bosatt i 2015.

4.3 Resultater per utgiftsområde

Figur 4.1 viser andelen av utgiftene fordelt på de ulike utgiftsområdene. De største utgiftsområdene er sosial rådgivning og veiledning, administrering av introduksjonsordningen, boligutgifter og barnevern, som til sammen utgjør 75 prosent av de samlede utgiftene.

Figur 4.1 Prosentvis utgiftsfordeling og utgiftsområder.

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av integreringstiltak og administrasjon av disse i 2016.

Det er store variasjoner mellom kommunene når det gjelder andel av totalutgiften som går til de enkelte utgiftsområdene. En viktig årsak er at organiseringen av tjenestene og utgiftsføringen kan variere fra kommune til kommune. Utgifter til samme type tiltak kan være regnskapsført på ulike funksjoner i kommunenes regnskap. I tillegg kan regnskapsføringen på forskjellige tjenesteområder variere over tid i en kommune. Oppsplittede data vil derfor i begrenset grad kunne brukes som grunnlag for å trekke konklusjoner om aktivitetsnivået på de enkelte tjenesteområdene. Siden Beregningsutvalgets oppdrag er å kartlegge kommunenes samlede utgifter, er metodene for innsamling og kvalitets-sikring av tall og beregninger utformet med dette for øye, og ikke for å gi sammenlignbare fordelinger etter tjenesteområde.

Tabell 4.2 Gjennomsnittsverdier innen ulike utgiftsområder i 2016.
Utgift per person i målgruppen for integreringstilskuddet per år.
Mest brukte KOSTRA-funksjoner i parentes. Kroner.

Utgiftsområde	Median	Gjennomsnitt	Endring i gjennomsnitt fra 2015
Sosial rådgivning og veiledning (funksjon 242)	19 700	22 800	900
Introduksjonsprogram (funksjon 275)	16 400	17 900	900
Eksamensrettet grunnskoleopplæring	7 500	7 000	1 400
Kvalifiseringsprogram	300	1 300	-300
Sysselsetting div tiltak (funksjon 273)	0	300	-10
Boliger og boligadministrasjon (funksjon 265 og 121)	7 400	12 600	-1 200
Støttekontakt (funksjon 234)	200	700	-100
Det statlige tilskuddet til enslige mindreårige (fratrekkes)	9 400	11 400	2 800
Barnevern (funksjon 244, 251, 252)	22 000	23 900	3 100
Ekstratiltak i grunnskole (funksjon 202)	5 800	6 200	20
Kulturtiltak (diverse funksjoner)	1 100	1 600	100
Barnehage (funksjon 201, 211, 221)	4 300	4 300	-600
Fellestgifter funksjon 120, 130, 180	4 300	3 600	-50
Total (Avrundet)	87 900	90 700	1 500

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av integreringstiltak og administrasjon av disse for 2016.

Tabell 4.2 viser gjennomsnitts- og medianutgiften for hvert enkelt tjenesteområde som er kartlagt i 2016. Median er den midterste observasjonen når observasjonene er sortert i stigende rekkefølge. Medianen blir ikke påvirket av ekstreme verdier, slik gjennomsnittet blir. Forskjell mellom median og gjennomsnitt skyldes blant annet at noen kommuner har høye eller lave utgifter, og disse kommunene trekker gjennomsnittet opp eller ned. Endringer i de enkelte tjenesteområdene kommenteres i det følgende avsnitt. Tallene som oppgis i rapporten er avrundet, men prosentvis endring fra 2015 til 2016 er beregnet ut i fra tall som ikke er avrundet.

Sosial rådgivning og veiledning

Kommunene ble bedt om å oppgi hvor stor del av kommunens administrasjon og tiltak innen sosialtjenester knyttet til rådgivning, veiledning og økonomisk sosialhjelp i 2016 som ble brukt på flyktninger/personer med opphold på humanitært grunnlag bosatt fra 1.1.2012 til 31.12.2016.

Netto driftsutgifter til sosial rådgivning og veiledning per person i målgruppen er beregnet til 22 800 kroner i gjennomsnitt. Blant utvalgskommunene varierte utgiftene per person i målgruppen innen dette feltet fra 14 200 til 39 300 kroner. Medianutgiften var 19 700 kroner. En årsak til disse variasjonene er at kommuner med flyktningkontor

under NAV fører en del relevante utgifter på dette tjenesteområdet som andre kommuner fører under andre tjenesteområder. I tillegg utbetaler enkelte kommuner ytelser direkte til målgruppen i etableringsfasen, som i andre kommuner ville vært klientført. Om utgiftene er klientført, kommer disse med i sosialhjelpstatistikken til SSB. Om kommunen betaler ut ikke-klientførte ytelser til målgruppen etter et eget pengereglement, vil disse utgiftene komme med under sosial rådgivning og veiledning.

Utgifter til sosial rådgivning og veiledning øker med 3,9 prosent fra 2015 til 2016. Kommunene gir tilbakemelding om noe oppbemanning innenfor flyktningtjenesten i 2016 på grunn av høy bosetting de to siste årene, men dette er kun en moderat vekst per person i målgruppen. Utgift *per sosialhjelpsmottaker* øker også moderat fra 72 200 kroner per sosialhjelpsmottaker i 2015-kartleggingen til 75 100 kroner i 2016. I likhet med utviklingen på landsnivå holder andelen sosialhjelpsmottakere i målgruppen seg stabil i utvalgs-kommunene fra 2015 og 2016.

Introduksjonsordningen

Kommunene ble bedt om å oppgi de utgiftene som er direkte knyttet til tilrettelegging og gjennomføring av introduksjonsordningen.

Netto driftsutgifter totalt til administrasjon av introduksjonsprogram per person i målgruppen er beregnet til 17 900 kroner i gjennomsnitt. Utgiften per person i målgruppen varierte blant kommunene fra 3 700 til 47 000 kroner, og medianutgiften var 16 400 kroner.

Administrasjon av introduksjonsordningen har hatt en oppgang siden 2015, med 900 kroner eller 5,3 prosent. Det er en økning i antall programrådgivere og kjøp av kurs innenfor flyktningtjenesten i 2016 som en følge av flere deltakere i introduksjonsprogrammet de to siste årene. Til tross for noe økt tjenestekapasitet er veksten i utgifter per person i målgruppen moderat.

Variasjon i utgifter til administrasjon av introduksjonsordningen må sees i sammenheng med kartlagte utgifter innenfor sosial rådgivning og veiledning. Dette gir et mer reelt sammenlikningsgrunnlag fordi det er store forskjeller i hvordan kommuner organiserer sitt arbeid med målgruppen. I enkelte kommuner vil flere arbeidsoppgaver ligge under en egen flyktningtjeneste som arbeider med introduksjonsordningen. Da vil man se høyere utgifter på dette området. I andre kommuner vil sosialtjenesten ha en større del av administrasjonsoppgavene overfor målgruppen slik at man har høyere utgifter her. Ulik praksis i kommuner som kommer inn og ut av undersøkelsen vil påvirke utgiftsfordelingen mellom introduksjonsordningen og sosial rådgivning og veiledning. Enkelte kommuner kan også endre sin regnskapsføring fra år til år for oppgitte årsverkskostnader mellom sosial rådgivning (funksjon 242) og Introduksjonsordningen (funksjon 275).

Eksamensrettet grunnskoleopplæring

Netto driftsutgifter til eksamensrettet grunnskoleopplæring per person i målgruppen er beregnet til 7 000 kroner i gjennomsnitt. Dette er en større endring fra 2015-kartleggingen på 1 400 kroner eller 24,7 prosent fra 2015. Utgiftene per person i målgruppen varierte blant de kommunene som hadde utgifter på dette området, fra 1 000 kroner til 15 000 kroner, og er blant annet avhengig av hvordan kommunen organiserer tilbudet. Eksamensrettet grunnskole gis ofte som tilbud til enslige mindreårige og mye av utgiftsøkningen fra 2015 til 2016 har sammenheng med en høyere andel enslige mindreårige i målgruppen.

Kvalifiseringsprogram

I utvalgets spørreskjema blir kommunene spurt om de har kvalifiseringsprogram i regi av NAV som dekker målgruppen, hvilke tiltak dette gjelder og regnskapstall for disse. I tillegg har kommunene rapportert utbetalt kvalifiseringsstønad.

Netto driftsutgift per person i målgruppen er på 1 300 kroner per år. Dette er en nedgang på 300 kroner per person i målgruppen fra 2015.

Øvrige sysselsettingstiltak

Hoveddelen av kommunenes utgifter til sysselsettingstiltak gis som en del av introduksjonsprogrammet eller i regi av NAV. Dersom personer fra målgruppen deltok i andre sysselsettingstiltak utover dette ble kommunene bedt om å spesifisere tiltakene i en egen skjemadel.

11 av de 22 utvalgskommunene oppga å ha øvrige nettoutgifter til sysselsettingstiltak til personer i målgruppen. Gjennomsnittsutgiften for kommunene er beregnet til 300 kroner per person i målgruppen.

Boliger og boligadministrasjon

Kommunene ble bedt om å oppgi hvor mange kommunalt eide boliger som ble leid ut til målgruppen, og hvor mange boliger kommunen framleide til målgruppen per 1.1.2016 og 31.12.2016. Kommunene ble også spurt om å anslå hvor stor andel av kommunens boligadministrasjon som ble brukt på målgruppen i 2016.

Variasjonene i utgift per person i målgruppen mellom kommunene i forbindelse med boligutleie og boligadministrasjon er store. Utgiftsnivået beror først og fremst på markedsverdien til de kommunale boligene, andelen av målgruppen som bor i kommunale boliger, og hvorvidt kommunen har kostnadsdekkende leie. Kommunenes organisering og regnskapspraksis for å beregne utgiftene vil ha betydning også innenfor dette tjenestområdet.

Gjennomsnittsutgiften i utvalgskommunene er beregnet til 12 600 kroner per person i målgruppen og medianutgiften var 7 400 kroner.

Boligutgifter per person i målgruppen går ned med 8,9 prosent fra 2015 til 2016. Dette skyldes hovedsakelig at en lavere andel av målgruppen bor i kommunalt eide boliger og det er større bruk av det private leiemarkedet i 2016. I tillegg vil en høyere andel familier i målgruppen i 2016 sammenliknet med 2015 medvirke til lavere boligutgifter per person i 2016. Boligutgifter er det fjerde største utgiftsområdet i kartleggingen, og nedgangen her medfører en reduksjon i totalutgiften til integreringstiltak og administrasjon av disse.

Støttekontakt, aktivisering og pleie og omsorg i hjemmet

Kommunene ble bedt om å anslå målgruppens andel av administrasjon og tiltak til støttekontakt.

Netto driftsutgifter per person i målgruppen er beregnet til 700 kroner i gjennomsnitt. 13 av de 22 utvalgskommunene i utvalget førte opp nettoutgifter i denne delen av skjemaet.

Det statlige tilskuddet til enslige mindreårige

I 2016 er det særskilte tilskuddet til enslige mindreårige beregnet til å utgjøre 11 400 kroner per person i målgruppen. Sammenlignet med 2015 har tilskuddet økt med 2 800 kroner per person i målgruppen. Dette skyldes hovedsakelig en oppjustering av satsene for enslig mindreårig-tilskuddet fra 191 300 kroner i 2015 til 207 000 kroner i 2016. Det er en økning i satsen på 8 prosent, noe som er høyere enn beregnet pris- og lønnsvekst i kommunesektoren på 2,6 prosent.

For 2016 er det gjennomført en særskilt kartlegging av kommunenes utgifter til bosetting og integrering av enslige mindreårige, som er beskrevet i en egen rapport.

Barne- og ungdomsverntjenester

Kommunene ble bedt om å anslå målgruppens andel av administrasjon og tiltak innenfor barne- og ungdomsvernet og klientoverføringer innenfor barnevernet. I tillegg ble kommunene bedt om å oppgi antall enslige mindreårige innenfor barnevernet. Kommuner trekker *statlig barnevernsrefusjon* fra utgiftsberegningen.

Netto driftsutgifter per person i målgruppen til administrasjon og tiltak innenfor barne- og ungdomsvernet er beregnet til 23 900 kroner i gjennomsnitt per person per år. Størrelsen på barnevernsutgifter i en kommune er hovedsakelig en følge av antallet enslige mindreårige som bosettes, men ulik organisering av tiltak i barnevernet påvirker også utgiftsnivået. Medianutgiften var 22 000 kroner per person.

I årets kartleggingen har utgiftene per person gått opp med 14,8 prosent eller 3 100 kroner fra 2015. Dette skyldes hovedsakelig at enslige mindreårige utgjør en større andel av målgruppen sammenliknet med 2015-kartleggingen. Andel enslige mindreårige øker fra 5,4 prosent i 2015 til 7,2 prosent i 2016. I tillegg er det høyere barnevernsutgifter per enslig mindreårig med barnevernstiltak. Bakgrunnen for dette er blant annet en høyere andel enslige mindreårige i bemannet bofelleskap og en lavere andel i generelt rimeligere tiltak slik som hybel og fosterhjem. Ledig kapasitet i eksisterende bofelleskap øker også utgiftene i 2016-kartleggingen.

Ekstratiltak i grunnskolen

Kommunene ble spurt om de hadde hatt ekstra timetildeling/utgifter til målgruppen utover de ordinære timene til særskilt norsk og morsmål, som det tidligere ble utbetalt øremerket statstilskudd for. Fra 1.1.2007 ble det øremerkede tilskuddet innlemmet i kommunenes rammetilskudd¹¹. Utgiftene som kartlegges, er tiltak utover det som skal dekkes gjennom rammen. Dette kan være spesielle ekstratiltak som nødvendige støtte-timer i spesielle fag, leksehjelp, spesielle innføringsklasser eller faglige/sosiale tiltak som kan tilskrives elevenes særskilte behov.

Kommunenes gjennomsnittlige utgifter per person i målgruppen til ekstratiltak i grunnskolen er beregnet til 6 200 kroner. Utgifter til ekstratiltak i grunnskolen øker marginalt med 0,4 prosent per person i målgruppen.

Kultur- og ungdomstiltak

Kommunene ble spurt om de i løpet av 2016 hadde utgifter til kultur- og ungdomstiltak som var spesielt rettet mot målgruppen. For hvert av tiltakene er kommunene bedt om å gi en kort beskrivelse av tiltaket og i hvilken grad tiltaket gjaldt personer i målgruppen.

Kommunenes gjennomsnittlige utgifter til kultur- og ungdomstiltak er beregnet til 1 600 kroner per person i målgruppen. Dette er en oppgang fra 100 kroner per person i 2015-kartleggingen. Blant kommunene som har rapportert utgifter innen dette feltet, varierte utgift per person i målgruppen fra 300 til 3 500 kroner.

Barnehager og ekstrahjelp i barnehager

For 2016-kartleggingen ble det beregnet barnehagekostnad for kommunene, ved å prisjustere utgiftene som ble gitt i 2008–2010-kartleggingene. I tillegg ble kommunene spurt om å oppgi utgifter knyttet til ekstrahjelp i barnehager for barn av personer i målgruppen bosatt i perioden fra 1.1.2011 til 31.12.2016. Gjennomsnittlig utgift til barne-

¹¹ Staten overfører penger til kommunene, og når det ikke blir bestemt i detalj hva disse skal brukes til, slik at kommunene står friere i bruken av dem, kalles det rammetilskudd, mens øremerkede midler er det motsatte.

hager og ekstrahjelp i barnehager er beregnet til 4 300 kroner per person i målgruppen. Det er en nedgang på 600 kroner per person fra 2015.

I årets kartlegging har Beregningsutvalget fratrukket inntekten fra engangstilskuddet som utbetales sammen med integreringstilskuddet til barn 0–5 år (barnehagetilskudd).

Felleskostnader/inntekter

I henhold til KOSTRA skal felleskostnader/-inntekter i størst mulig grad være fordelt på tjenestefunksjonene. Kommunene ble spurt om de hadde kostnader/inntekter innen de ulike tjenesteområder som ikke var ført andre steder i skjemaet. Kommunene fylte her ut driftskostnader/-inntekter som er felles i den forstand at de samme varer og tjenester benyttes av flere etater/kontorer i kommunene. Typiske varer og tjenester som kommunene rapporterte, var telefon, IT-tjenester og husleie i felles kommunale bygg.

Gjennomsnittlig felleskostnad per person i målgruppen er beregnet til 3 600 kroner. Blant utvalgskommunene varierte utgiftene per person i målgruppen innen dette feltet fra 800 til 10 000 kroner, og medianutgiften var 4 300 kroner. Den store variasjonen kommer av ulik organisering og regnskapsføring for flyktningsarbeidet i kommunene.

4.4 Variasjon mellom kommuner

Figur 4.2 viser variasjon i totale utgifter per person i målgruppen i femårsperioden blant utvalgskommunene. Utgiftene inkluderer utbetalt sosialhjelp, introduksjonsstønad, prisjustert sats for helseutgifter, samt utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse. Figur 4.2. viser også gjennomsnittsutgift og medianutgift¹² for utvalgskommunene. Medianen blir ikke påvirket av ekstreme verdier, slik gjennomsnittet blir.

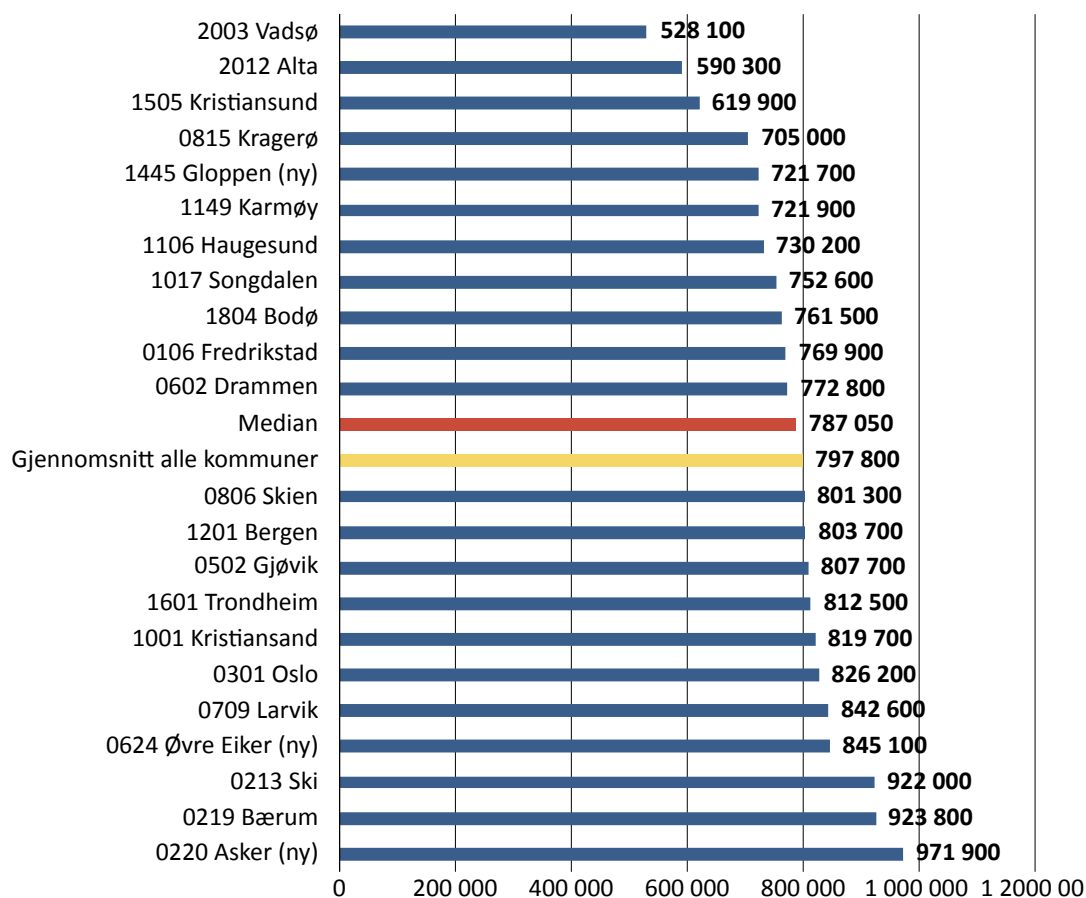
Det finnes eksempler på utvalgskommuner som har utgifter over og under inntekten fra integreringstilskuddet i femårsperioden. Årsakene til ulikheter i kommunenes utgiftsnivå er sammensatt, og Beregningsutvalgets kartleggingsmetode gir ikke grunnlag for en systematisk analyse av årsakene til variasjon. Faktorer som vil spille inn er blant annet arbeidsledighetsnivået i en kommune, muligheter for stordriftsfordeler, utgifter til lokaler, samt at kommuner med god økonomi kan legge seg på et høyere utgiftsnivå. Ulik sammensetning av målgruppen kan også forklare forskjeller i utgiftsnivå blant kommunene. I 2016-kartleggingen ser man at flere av kommunene med høyere totale utgifter per person enn gjennomsnittet, også har en høyere andel av målgruppen som er deltakere i introduksjonsprogrammet. Utgifter til drift av introduksjonsprogrammet og introduksjonsstønad vil være høyere for disse kommunene. Det samme gjelder for barnevern; flere

12 Medianen er den midterste observasjonen når observasjonene er sortert i stigende rekkefølge.

kommuner med en høyere andel av målgruppen i barnevernet enn gjennomsnittet har også høyere totale utgifter per person enn gjennomsnittet for alle utvalgskommunene.

Tabell 4.3 viser utbetalt sosialhjelp og introduksjonsstønad, samt utgifter til integrerings-tiltak og administrasjon av disse for utvalgskommunene. Indeks 100 er lik gjennomsnittet for kommunene i utvalget. Ved hjelp av tabellen får man fram variasjon mellom kommunene. Skillet mellom utgifter til sosialhjelp og utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse representerer ikke nødvendigvis reelle forskjeller i tjenestetilbudet. Variasjoner kan også forklares med blant annet ulik organisering og regnskapsføring. For eksempel vil utgifter til bolig tjenester komme med i spørreskjemaundersøkelsen dersom kommunen ikke dekker husleieutgifter gjennom utbetaling av sosialhjelp, men gjennom en subsidiering av husleien. Ved en eventuell dekning av husleie som sosialhjelp vil kostnadene komme med i sosialhjelpsstatistikken fra SSB.

Figur 4.2 Totale utgifter per person i målgruppen over fem år i utvalgskommunene. Inkluderer utgifter til sosialhjelp, introduksjonsstønad, prisjustert sats for helseutgifter og utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse. 2016.

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av integreringstiltak og administrasjon av disse for 2016 og Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4.3 Totale utgifter per person i målgruppen. Utbetalt sosialhjelp, introduksjonsstønad, integreringstiltak og administrasjon av disse i 2016. Indeks 100 er lik gjennomsnittet for kommunene.

Kommune	Sosialhjelp	Introduksjonsstønad	Integrerings-tiltak og administrasjon	Totalt
0106 Fredrikstad	124	106	85	96
0213 Ski	209	103	101	116
0219 Bærum	77	109	128	116
0220 Asker (ny)	139	88	135	122
0301 Oslo	115	99	103	103
0502 Gjøvik	114	106	95	101
0602 Drammen	103	89	98	96
0624 Øvre Eiker (ny)	149	79	108	106
0709 Larvik	100	99	110	106
0806 Skien	107	96	100	100
0815 Kragerø	111	78	87	88
1001 Kristiansand	95	123	94	103
1017 Songdalen	46	105	100	94
1106 Haugesund	95	129	72	91
1149 Karmøy	111	112	74	90
1201 Bergen	61	103	108	100
1445 Gloppen (ny)	97	83	91	90
1505 Kristiansund	105	95	62	77
1601 Trondheim	102	95	105	102
1804 Bodø	96	108	89	95
2003 Vadsø	98	70	55	65
2012 Alta	75	78	70	73
Utvalgskommunene	100	100	100	100

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av integreringstiltak og administrasjon av disse for 2016.

5 Kartlagte utgifter til sosialhjelp og introduksjonsstønad

Siden formålet er å kartlegge utgifter på landsnivå brukes landsgjennomsnittet for utbetaling av sosialhjelp og introduksjonsstønad per person. Datakilden er innrapporterte data fra kommunene til SSB (KOSTRA), koblet mot Utlendingsdatabasen.

5.1 Utgifter til utbetalt sosialhjelp

Tabell 5.1 viser gjennomsnittlig utbetalt sosialhjelp i 2016 og 2015 per person i målgruppen fordelt etter hvilket år de ble bosatt (bosettingsår)¹³. For 2016 viser tabellen at gjennomsnittlig utbetaling per person i målgruppen som ble bosatt i 2012, var 21 200 kroner, mens gjennomsnittsutbetaling for de som ble bosatt i 2014, var 14 700 kroner.

Ved å summere gjennomsnittlige utbetalinger per bosettingsårskull i 2016 for femårskullet får vi et resultat på 92 700 kroner. Utgift til utbetalt sosialhjelp per person i målgruppen for integreringstilskuddet er 100 kroner høyere sammenlignet med resultatet for kartleggingen av 2015.

Tabell 5.1 Gjennomsnittlig utbetalt sosialhjelp i 2016 og 2015 per person i målgruppen for integreringstilskuddet fordelt på bosettingsår. Kroner. Avrundet.

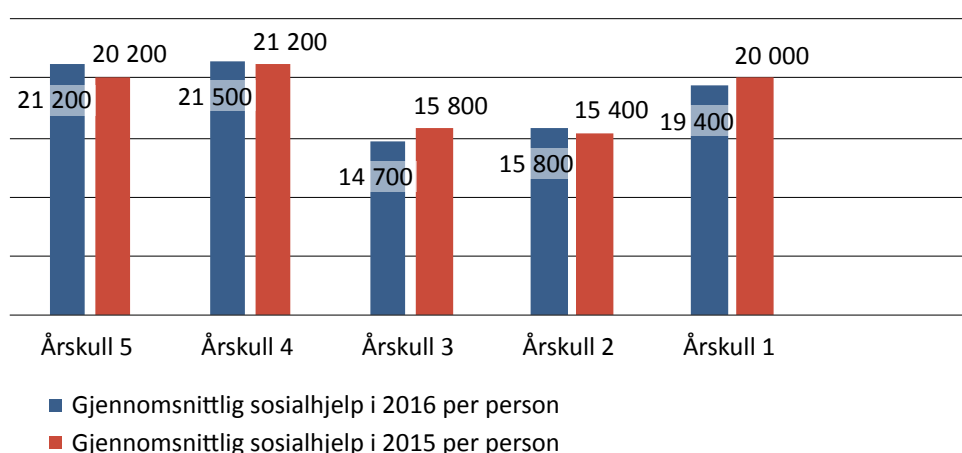
Bosettingsår	Gjennomsnittlig sosialhjelp i 2016 per person	Gjennomsnittlig sosialhjelp i 2015 per person
2011		20 200
2012	21 200	21 200
2013	21 500	15 800
2014	14 700	15 400
2015	15 800	20 000
2016	19 400	
Sum (avrundet)	92 700	92 600

Kilde: Sosialhjelpsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

¹³ Tall for utbetalt sosialhjelp bygger i denne rapporten på endelige KOSTRA-tall fra medio juni 2017 for alle landets kommuner

Figur 5.1 viser gjennomsnittlig utbetalt sosialhjelp per person i målgruppen i 2016 og 2015 fordelt etter botid. Blå søyler viser gjennomsnittlig utbetalt sosialhjelp per person for de ulike årskullene i 2016-kartleggingen. Røde søyler viser gjennomsnittlig utbetalt sosialhjelp for de ulike årskullene i 2015-kartleggingen.

Figur 5.1 Gjennomsnittlige sosialhjelpsutbetalinger i 2016 og 2015 per person i målgruppen fordelt etter bosettingsår. Kroner.

Kilde: Sosialhjelpsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Sosialhjelpsstatistikken viser at utbetalingen per person i målgruppen er høyest i det første, fjerde og femte året etter bosetting. Bosettingskull år to og år tre har lavere sosialhjelpsutbetaling per person i målgruppen som en følge av at mange er deltakere i introduksjonsprogram. Mange mottar sosialhjelp i en etableringsfase inntil de starter i introduksjonsprogram. Sosialhjelpsutgiftene for de to siste årskullene vil delvis være påvirket av at en del av de som er ferdige med introduksjonsprogram ikke er økonomisk selvhjulpne. Gjennomsnittlig utbetalt sosialhjelp per person bosatt i 2016 var 19 400 kroner. Dette er lavere enn utbetalt sosialhjelp per person bosatt i 2015. Dette kan blant annet skyldes at det er en høyere andel familier blant bosatte i 2016 sammenliknet med 2015.

I og med at det beregnes utgifter per flyktning i målgruppen og ikke per stønadsmottaker vil en endring i *andelen* av flyktninger i målgruppen som mottar sosialhjelp, i seg selv føre til en endring i gjennomsnittlige utgifter per flyktning. Tabell 5.2 viser at antall mottakere av sosialhjelp øker med 22,1 prosent i 2016. Andelen sosialhjelpsmottakere av målgruppen synker med 0,4 prosent fra 2015 til 2016 på grunn av økningen i antall personer i hele målgruppen som mottar integreringstilskudd.

Tabell 5.2 Antall mottakere av sosialhjelp i målgruppen. Landstall for 2016 og 2015.

	2016	2015	Prosentvis endring
Antall mottakere av sosialhjelp, landstall	19 811	16 221	22,1%
Andel av målgruppen, landstall	35,0 %	35,4 %	-0,4 %

Kilde: Sosialhjelpsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

5.2 Utgifter til utbetalt introduksjonsstønad

Introduksjonsstønad utbetales til deltakere i introduksjonsprogrammet. For deltakelse i program er stønaden på årsbasis lik to ganger folketrygdens grunnbeløp. Deltakere under 25 år mottar 2/3 stønad.

Tabell 5.3 viser gjennomsnittlig utbetalt introduksjonsstønad i 2016 og 2015 fordelt på bosettingsår. Summerte gjennomsnittlige utgifter i 2016 over femårsperioden var på 219 500 kroner. Dette er en økning på 14 200 kroner eller 6,9 prosent fra 2015.

Tabell 5.3 Gjennomsnittlig utbetalt introduksjonsstønad i 2016 og 2015 per person i målgruppen fordelt på bosettingsår. Kroner. Avrundet.

Bosettingsår	Gjennomsnittlig introduksjonsstønad i 2016 per person	Gjennomsnittlig introduksjonsstønad i 2015 per person
2011		6 800
2012	6 500	25 300
2013	24 100	63 500
2014	70 600	84 300
2015	92 600	25 500
2016	25 700	
Sum (avrundet)	219 500	205 300

Kilde: Introduksjonsordningen for nyankomne innvandrere, Statistisk sentralbyrå.

En del av økningen i gjennomsnittsutgift per flyktning skyldes den årlige oppjusteringen i satsene for introduksjonsstønad etter grunnbeløpet i Folketrygden. 1. mai 2016 steg grunnbeløpet i Folketrygden med 2,78 prosent.

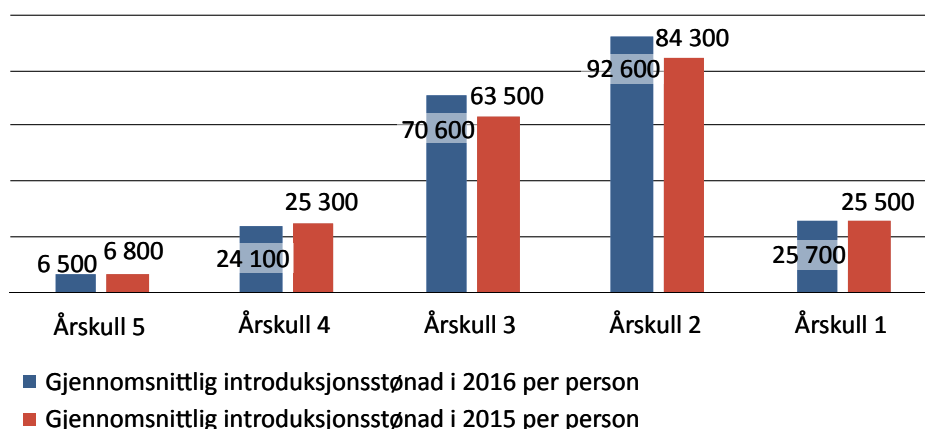
Siden det beregnes utgifter per flyktning i målgruppen for integreringstilskuddet, og ikke per programdeltaker, vil endringer i *andelen* av flyktninger i målgruppen som deltar i introduksjonsprogram påvirke gjennomsnittlig utgift per flyktning. Andelen som deltar i introduksjonsprogrammet av alle personer i målgruppen for integreringstilskuddet øker fra 38,6 prosent i 2015 til 41,7 prosent i 2016.

Tabell 5.4 Antall mottakere av introduksjonsstønad i målgruppen. Landstall for 2016 og 2015.

Introduksjonsstønad	2016	2015	Prosentvis endring
Antall mottakere av Introduksjonsstønad, landstall	23 596	17 654	33,7 %
Andel av målgruppen, landstall	41,7 %	38,6 %	3,1 %

Kilde: Introduksjonsordningen for nyankomne innvandrere, Statistisk sentralbyrå.

Figur 5.2 Gjennomsnittlig introduksjonsstønad i 2016 og 2015 per person i målgruppen fordelt etter bosettingsår. Kroner.

Kilde: Introduksjonsordningen for nyankomne innvandrere, Statistisk sentralbyrå.

Figur 5.2 viser gjennomsnittlig utbetalt introduksjonsstønad per person i målgruppen i 2016 og 2015 fordelt etter botid. Blå søyler viser gjennomsnittlig utbetalt introduksjonsstønad per person for de ulike årskullene i 2016-kartleggingen. Røde søyler viser gjennomsnittlig utbetalt introduksjonsstønad for de ulike årskullene i 2015-kartleggingen

Som det framgår av figur 5.2, var utbetaling av introduksjonsstønad i 2016 høyest i år 2 og 3 etter bosetting. Det er hovedsakelig blant disse årskullene man finner deltakere i introduksjonsprogrammet. Mange av de som ble bosatte i 2016, hadde ikke rukket å starte i introduksjonsprogram i løpet av kalenderåret, og var i etableringsfasen. Av ulike årsaker (permisjon, utvidet program og sykdom) kan tiden for introduksjonsprogrammet strekke seg utover to år. Det er derfor noen som var bosatte i 2012 og 2013, som fortsatt mottok introduksjonsstønad i 2016.

5.3 Utbetalt sosialhjelp og introduksjonsstønad sett i sammenheng

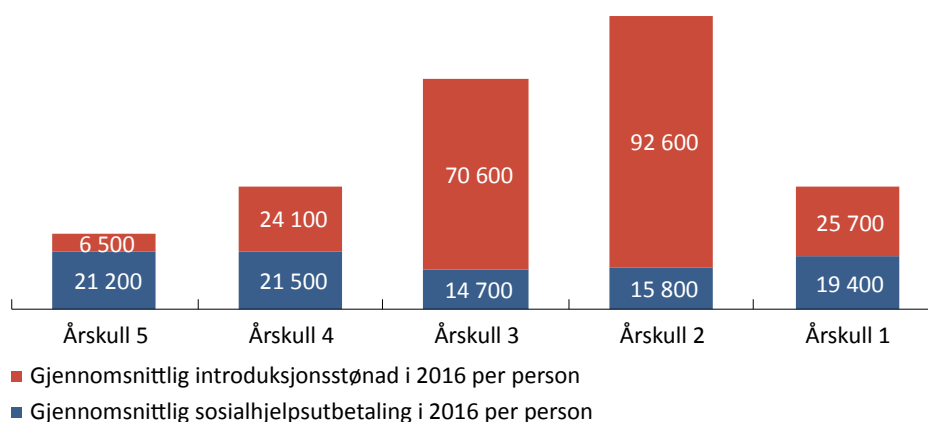
Økonomisk stønad i etableringsfasen utbetales som sosialhjelp, og det forklarer delvis hvorfor utgifter til sosialhjelp er høyere og utgifter til introduksjonsstønad er tilsvarende lavere for 2016-kullet. Det er som regel i år 2 og 3 etter bosetting de fleste i målgruppen deltar i introduksjonsprogrammet. Enkelte kommuner utbetaler økonomisk stønad i etableringsfasen uten at det er klientført som sosialhjelp. Disse utgiftene kommer med i kommunenes driftsutgifter. For de utvalgte kommunene det gjelder, kommer utgiftene med i kartlegging av utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse, og ikke i landstallene for utbetalt sosialhjelp fra SSB.

Tabell 5.5 Gjennomsnittlig utbetalt sosialhjelp og introduksjonsstønad i 2016 per person i målgruppen fordelt på bosettingsår. Kroner.

Bosettingsår	Gjennomsnittlig sosialhjelpsutbetaling i 2016 per person	Gjennomsnittlig introduksjonsstønad i 2016 per person	I alt
2011	21 200	6 500	27 700
2012	21 500	24 100	45 600
2013	14 700	70 600	85 300
2015	15 800	92 600	108 400
2016	19 400	25 700	45 100
Sum	92 700	219 500	312 100

Kilde: Sosialhjelpsstatistikk og introduksjonsordningen for nyankomne innvandrere, Statistisk sentralbyrå.

Figur 5.3 Gjennomsnittlige sosialhjelpsutbetalinger og introduksjonsstønad i 2016 per person i målgruppen fordelt etter bosettingsår. Kroner.

Kilde: Sosialhjelpsstatistikk og introduksjonsordningen for nyankomne innvandrere, Statistisk sentralbyrå.

6 Kartlagte utgifter til opplæring i norsk og samfunnskunnskap

6.1 Målgruppe og utvalg av kommuner

Målgruppen for beregninger av utgifter til opplæring i norsk og samfunnskunnskap skiller seg fra målgruppen i Beregningsutvalgets øvrige kartlegging. Personer som omfattes av kartleggingen er alle personer mellom 16 og 55 år som får opplæring i norsk og samfunnskunnskap i kommunen, også deltakere som ikke inngår i personkretsen for norsktilskuddet med rett og plikt eller kun rett til opplæring. Det betyr at asylsøkere og betalingsdeltakere er tatt med i kartleggingen av utgifter (se figur 6.1). Opplysningene samles inn gjennom spørreskjema i de 22 utvalgskommunene.

6.2 Deltakere og undervisningstimer

Tabell 6.1 viser totalt antall deltakere som fikk opplæring i norsk og samfunnskunnskap i 2016 sammenlignet med 2015, samt totalt antall undervisningstimer i norsk og samfunnskunnskap i 2016 og 2015. Det er store variasjoner mellom utvalgskommunene; fra et opplæringstilbud som omfattet 89 deltakere til 8 116 deltakere. Antall undervisningstimer spenner fra 3 040 til 131 624 for 2016. Antall deltakere i undervisningen og antall undervisningstimer øker med henholdsvis 6,9 prosent og 9,9 prosent. Økningen i antall deltakere skyldes flere deltakere med rett og plikt til norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven. Figur 6.1 viser prosentvis fordeling av deltakere i opplæringen i utvalgskommunene etter kategori. En høyere andel elever med rett og plikt etter introduksjonsloven av den totale elevmassen gir en naturlig økning i antall undervisningstimer fordi disse har rett på inntil 3 000 timer undervisning.

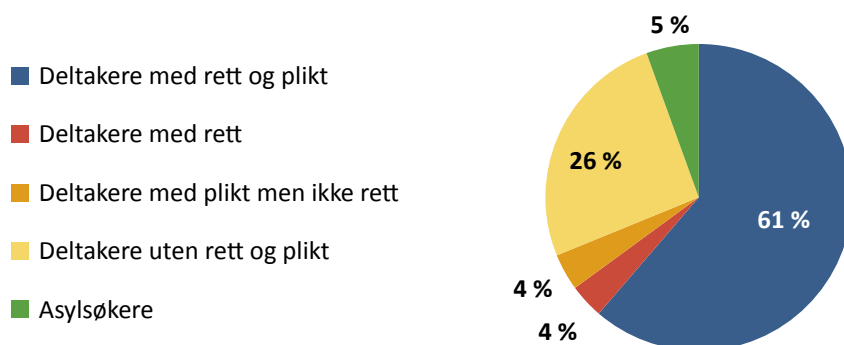
Tabell 6.1 Antall deltakere og undervisningstimer i 2016 og 2015 for utvalgskommunene. Kroner. Ikke avrundet.

Kommune	Antall deltakere				Antall timer			
	2016	2015	Endring	Endring i %	2016	2015	Endring	Endring i %
0106 Fredrikstad	823	687	136	19,8 %	26 181	20 882	5 299	25,4 %
0213 Ski	384	368	16	4,3 %	12 226	10 083	2 143	21,3 %
0219 Bærum	1 454	1 479	-25	-1,7 %	18 428	24 453	-6 025	-24,6 %
0220 Asker (ny)	371				12 706			
0301 Oslo	8 116	8 296	-180	-2,2 %	131 624	124 612	7 012	5,6 %
0502 Gjøvik	352	266	86	32,3 %	11 936	10 392	1 544	14,9 %
0602 Drammen	1 040	1 072	-32	-3,0 %	17 977	19 132	-1 155	-6,0 %
0624 Øvre Eiker (ny)	184				4 042			
0709 Larvik	670	721	-51	-7,1 %	19 471	19 849	-378	-1,9 %
0806 Skien	618	553	65	11,8 %	13 540	11 808	1 732	14,7 %
0815 Kragerø	167	160	7	4,4 %	5 175	4 662	513	11,0 %
1001 Kristiansand	1 582	1 258	324	25,8 %	34 088	26 745	7 343	27,5 %
1017 Songdalen	200	200	0	0,0 %	7 982	4 699	3 283	69,9 %
1106 Haugesund	798	735	63	8,6 %	13 974	14 866	-892	-6,0 %
1149 Karmøy	268	245	23	9,4 %	9 236	9 841	-605	-6,1 %
1201 Bergen	3 475	3 292	183	5,6 %	66 902	60 721	6 181	10,2 %
1445 Gloppen (ny)	89				3 040			
1505 Kristiansund	374	299	75	25,1 %	9 241	7 222	2 019	28,0 %
1601 Trondheim	2 105	1 418	687	48,4 %	52 913	44 141	8 772	19,9 %
1804 Bodø	652	673	-21	-3,1 %	13 729	12 513	1 216	9,7 %
2003 Vadsø	226	230	-4	-1,7 %	9 576	10 919	-1 343	-12,3 %
2012 Alta	393	325	68	20,9 %	9 383	9 497	-114	-1,2 %
I alt*	24 341	22 766	1 575	6,9 %	503 370	457 946	45 424	9,9 %

* I alt for 2015 inkluderer kommunene som utgjikk fra undersøkelsen f.o.m 2016

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av utgifter til norskopplæring og samfunnskunnskap for 2016 og 2015.

Figur 6.1 Fordeling av deltakere i utvalgskommunene i 2016.

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av utgifter til norskopplæring og samfunnskunnskap for 2016.

6.3 Utgiftsnivået i kommunene

Tabell 6.2 viser at gjennomsnittlig utgift per undervisningstime var på 1 330 kroner når drift uten lokaler legges til grunn, og 1 640 kroner for drift med lokaler. Utgifter uten lokaler holder seg stabile fra 2015 til 2016. Veksten i timepris med lokaler skyldes i stor grad behov for større lokaler på grunn av et høyere antall deltakere i opplæringen.

For begge utgiftskategoriene var det i 2016, som for tidligere år, store forskjeller mellom høyeste og laveste verdi. Utgiftene per undervisningstime uten lokaler varierer fra 1 020 kroner til 1 560 kroner. For en undervisningstime med lokaler varierer utgiftene fra 1 030 til 2 060 kroner.

Tabell 6.2 Kommunenes utgift per undervisningstime i 2016 med og uten lokaler. Kroner.¹⁴

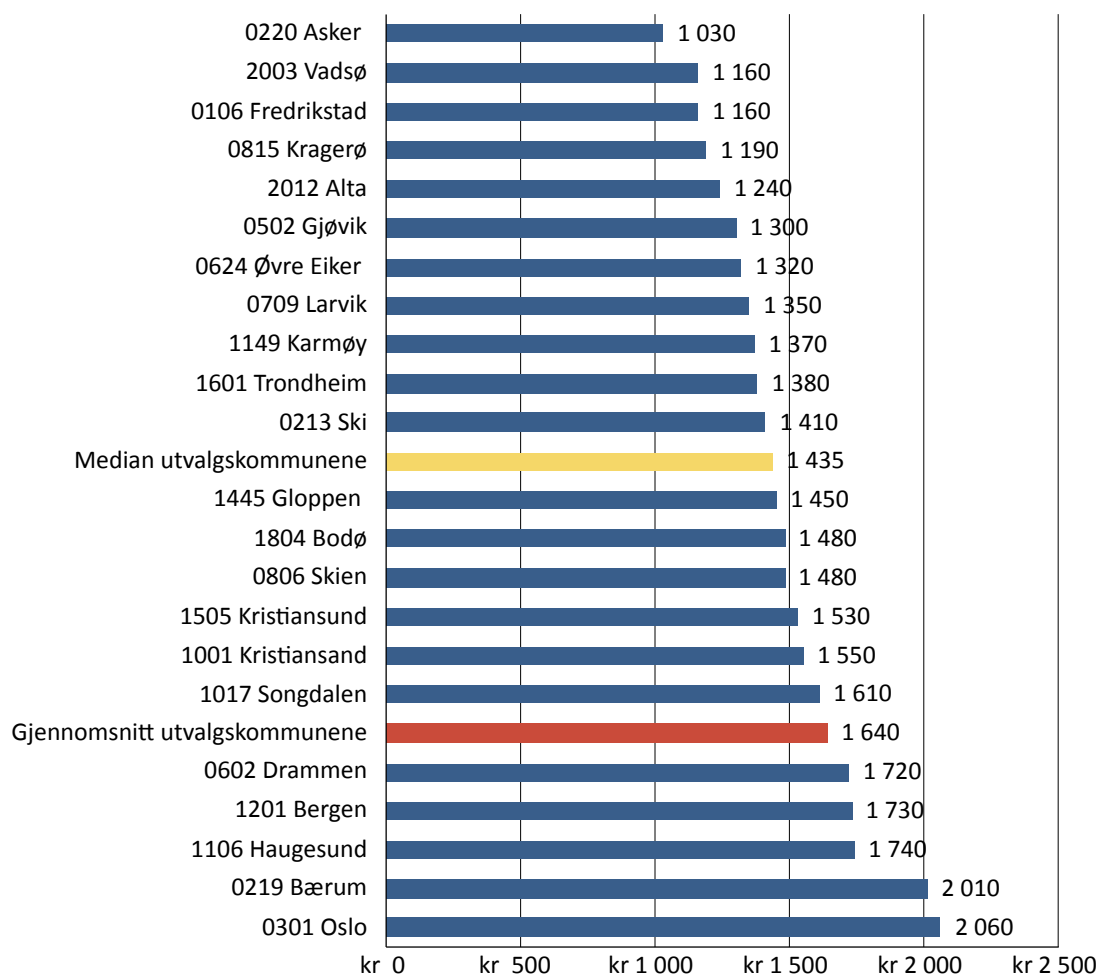
Kommune	Undervisningstime uten lokaler	Undervisningstime med lokaler
0106 Fredrikstad	1 070	1 160
0213 Ski	1 240	1 410
0219 Bærum	1 490	2 010
0220 Asker (ny)*	-	1 030
0301 Oslo	1 560	2 060
0502 Gjøvik	1 120	1 300
0602 Drammen	1 550	1 720
0624 Øvre Eiker (ny)	1 180	1 320
0709 Larvik	1 280	1 350
0806 Skien	1 330	1 480
0815 Kragerø	1 030	1 190
1001 Kristiansand	1 120	1 550
1017 Songdalen	1 500	1 610
1106 Haugesund	1 400	1 740
1149 Karmøy	1 200	1 370
1201 Bergen	1 380	1 730
1445 Gloppen (ny)	1 330	1 450
1505 Kristiansund	1 200	1 530
1601 Trondheim	1 140	1 380
1804 Bodø	1 170	1 480
2003 Vadsø	1 020	1 160
2012 Alta	1 110	1 240
Utvalgskommunene	1 330	1 640

* Asker kjøper hele undervisningstilbudet fra Folkeuniversitet og har kun oppgitt kommunens utgift inkludert lokaler.

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av utgifter til norskopplæring og samfunnskunnskap for 2016.

14 Kronebeløpene i kommunenes utgifter per undervisningstime er avrundet til nærmeste tier.

Figur 6.2 Kommunenes utgift per undervisningstime med lokaler i 2016. Kroner.

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av utgifter til norskopplæring og samfunnskunnskap for 2016.

Figur 6.2. viser utgift per undervisningstime for den enkelte utvalgskommunen, samt median og gjennomsnittsutgift. Median er den midterste observasjonen når observasjonene er sortert i stigende rekkefølge. Medianen blir ikke påvirket av ekstreme verdier og spredningen i utvalget, slik gjennomsnittet blir. Forskjell mellom median og gjennomsnitt skyldes blant annet at noen kommuner har høye eller lave utgifter. Kommuner med mange deltakere, slik som Bærum, Oslo og Bergen, betyr mer for gjennomsnittet enn kommuner med færre deltakere.

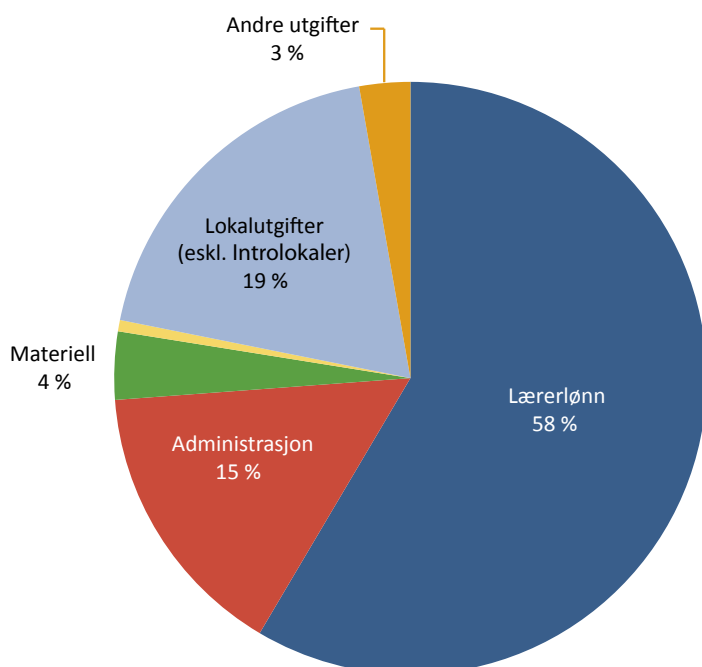
Det er vanskelig å gi en entydig forklaring på variasjoner i kommunenes utgifter. Bak begrepet kostnader per undervisningstime skjuler det seg ulik organisering av opplæringstilbudet blant kommunene som vil ha en betydning for utgiftene. Videre vil kommuner med flere lærere med høy ansiennitet og utdanning ha høyere lærerlønninger.

Lærere med seniortillegg vil ha en lavere undervisningsplikt. Gjennomsnittlig antall undervisningstimer per årsverk varierer fra 662 timer til 807 timer blant utvalgte kommunene. Dyrere lokaler i storbyer er med på å øke utgiftene.

6.4 Utgiftsfordelingen

Figur 6.2 viser samlede driftsutgifter til voksenopplæringen fordelt på de ulike utgiftsområdene. En stor del av driftsutgiftene, 58 prosent, går til lærerlønn. I tillegg føres noen av lønnsutgiftene (til for eksempel rektor og rådgiver) under administrasjonsutgifter. Henholdsvis 19 og 15 prosent går til lokalutgifter og administrasjonsutgifter, 4 prosent går til materiell, og de øvrige utgiftsområdene utgjør en svært liten andel. Det er lite endring fra 2015 i denne fordelingen. Utgiftsfordelingen varierer noe mellom kommunene, men i samtlige kommuner utgjør lønnsutgifter den største delen av totale utgifter.

Figur 6.3 Prosentvis fordeling av utgifter på ulike områder. Beregningsutvalgets kartlegging av utgifter til norskopplæring og samfunnskunnskap for 2016.

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av utgifter til norskopplæring og samfunnskunnskap for 2016.

7 Tilskuddenes dekningsgrad og endringer over tid (2010–2016)

I dette kapittelet sammenlignes sats for integreringstilskuddet og norsktilskuddet med beregnede utgifter i 2016- og 2015-kartleggingene for å finne tilskuddenes dekningsgrad. Resultatet i årets kartlegging viser at tilskuddet fortsatt dekker over 90 prosent av utgiftene i 2016. Videre presenterer kapittelet utviklingen i utgifter over tid fra 2010 til 2016 innenfor alle utgiftsområdene Beregningsutvalget kartlegger.

7.1 Forholdet mellom beregnede utgifter og integreringstilskuddet i 2016

Tabell 7.1 Resultat for kartleggingen av 2016 og 2015. Utgifter for femårsperioden for integreringstilskudd. Avrundet.

	2016	2015	Endring	Prosentvis endring
Utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse	453 700	446 500	7 200	1,6 %
Utbetalt sosialhjelp	92 700	92 600	100	0,1 %
Utbetalt introduksjonsstønad	219 500	205 300	14 200	6,9 %
Utgifter til helsetjenester	31 900	31 100	800	2,6 %
Samlede utgifter per person	797 800	775 500	22 300	2,9 %

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse for 2016 og 2015. Sosialhjelpstatistikk og introduksjonsordningen, landstall fra Statistisk sentralbyrå for 2016 og 2015.

Den samlede utgiften er **797 800 kroner** per person over femårsperioden hvor det utbetales integreringstilskudd i 2016. Samlet sett er det en moderat økning i utgifter på 2,9 prosent fra 2015. Dette er omtrent på nivå med pris- og lønnsveksten i kommunesektoren på 2,6 prosent (kommunal deflator)¹⁵.

Integreringstiltak og administrasjonen av disse er det største utgiftsområdet i undersøkelsen og utgjør 57 prosent av de totale utgiftene per person i 2016. Andel sosialhjelp

¹⁵ Rapport fra det Tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi, mai 2017. Tilgjengelig på www.kmd.dep.no.

av totalutgift er 12 prosent, mens introduksjonsstønaden utgjør 28 prosent. Helseutgifter kartlegges ikke årlig, men utvalget legger til en sats for helseutgifter per person som prisjusteres fra år til år etter kommunal deflator¹⁶.

Tabell 7.2 Forhold mellom beregnede utgifter og integreringstilskudd. 2016 og 2015.

	2016	2015	Endring	Prosentvis endring
Integreringstilskudd, enslige voksne	767 400	746 200	21 200	2,8 %
Integreringstilskudd, voksne, barn og enslige mindreårige	717 400	696 200	21 200	3,0 %
Samlede utgifter i femårsperioden	797 800	775 500	19 700	2,5 %
Beregnet utbetalt tilskudd per person i målgruppen i femårsperioden	736 900	723 700	13 200	1,8 %
Forskjell mellom vektet tilskudd og utgift per person	60 900	51 800	9 100	17,6 %
Dekningsgrad	92,3%	93,3 %		-1,0 %

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse for 2016 og 2015. Sosialhjelpstatistikk og introduksjonsordningen, landstall fra Statistisk sentralbyrå og IMDi for 2016 og 2015.

Over femårsperioden etter bosetting er integreringstilskuddets sats 767 400 kroner per enslig voksen, og 717 400 kroner per barn og voksen i familie. Et vektet gjennomsnitt etter andel enslige voksne og andre gir en sats på 736 900 kroner per person i 2016.

Dekningsgraden er funnet ved å dele vektet tilskudd på gjennomsnittlig beregnet utgift. Kartleggingen viser dermed at tilskuddet dekker 92,3 prosent av utgiftene i 2016. Integreringstilskuddets dekningsgrad synker marginalt med 1 prosent fra 2015 til 2016. Forskjell mellom integreringstilskudd og gjennomsnittlig utgift er 60 900 per person i målgruppen over femårsperioden etter bosetting.

Beregningsutvalget trekker fra relevante statstilskudd og andre inntekter på områder som inngår i undersøkelsen.

7.2 Utgifter til personer som utløser integreringstilskudd – endring over tid

Beregningsutvalget synliggjør i dette kapitlet utviklingen av utgifter fra 2010 til 2016.

¹⁶ For å lese mer om hvordan prisjustert sats for helseutgifter er beregnet se avsnitt 8.6 i kapittel 8 som omhandler Beregningsutvalgets kartleggingsmetode.

Det er flere utfordringer knyttet til å sammenligne tallene over tid, dette gjelder både totaltallet og tallene for de ulike utgiftsområdene. I tillegg til det som nevnes i kapittel 8, er de viktigste utfordringene:

- Bytte av noen utvalgskommuner hvert år (ulik kostnadsprofil, ulike fortolkninger av skjema).
- Ulik sammensetting av målgruppen som utløser tilskudd
- Ulikt bosettingsvolum (hvor mange i målgruppen for tilskuddet som blir bosatt i utvalgskommunene det enkelte år, førstegangsbosatte og bosatte år 2–5).
- Endringer i skjema

Totalutgiftene i tabellene er oppgitt per person i målgruppen som utløser integrerings-tilskudd til kommunen. Utvalgets kommentarer vil gjelde både utviklingen per person i målgruppen og andelen totalutgifter på de enkelte utgiftsområdene i utvalgskommunene.

7.2.1 Utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse

Tabell 7.3 Utgifter per område 2016 og 2010, med prosentvis endring. Utgifter for ett år. Avrundede tall. Kroner.

Utgift per person per område	2016	2010	Endring 2010–2016
Sosial rådgivning og veiledning	22 800	21 500	6 %
Introduksjonsprogram	17 900	16 800	7 %
Eksamensrettet grunnskoleopplæring [1]	7 000		
Administrasjon av kvalifiseringsprogrammet og kvalifiseringsstønad	1 300	1 500	-13 %
Syssetsetting div tiltak	300	4 100	-93 %
Bolig	12 600	14 600	-14 %
Støttekontakt	700	600	17 %
Barnevern	23 900	13 600	76 %
Ekstratiltak grunnskole	6 200	6 600	-6 %
Kulturtiltak	1 600	1 900	-16 %
Barnehager	4 300	3 400	26 %
Felleskostnader	3 600	3 600	0 %
EM-tilskudd (fratrekkes)	11 400	6 000	90 %
Total (fratrasket EM-tilskudd)	90 700	82 200	10 %

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse, for årene 2016 og 2010.

Sosial rådgivning og veiledning og introduksjonsprogrammet bør ses i sammenheng på grunn av noe ulik organisering i kommunene. For disse områdene har utgiftene per person i målgruppen økt fra 38 300 kroner i 2010 til 38 900 kroner i 2016, en økning på 6 prosent. Under sosial rådgivning og veiledning oppgir kommunene også etablerings-

kostnader som ikke er klientført som sosialhjelp til SSB. Utgifter til etablering som ikke er klientført varierer sterkt med praksis i utvalgs kommunene.

Utgiftene til bolig har hatt en nedgang. Dette må ses i sammenheng med reduksjonen i perioden fra 2011 til 2012 (Se tabell 7.3), som i hovedsak handlet om en endring i beregnet kapitalslit gjort av utvalget, samt en forbedring i flere kommuners kartleggingsmetoder som har ført til at antall boliger og deres markedsverdi er mer nøyaktig beregnet.

Utgiftene til barnevern øker med 76 prosent i perioden. Dette skyldes hovedsakelig en kraftig årlig vekst i antall bosatte enslige mindreårige og at tilbudet til enslige mindreårige i stor grad er lagt under barnevern i kommunene. I samme periode har også det statlige tilskuddet til enslige mindreårige økt med 90 prosent per person i målgruppen for integreringstilskudd. Dette har sammenheng med en økning i andel enslige mindreårige i 2016, samt en økning i satsene for enslige mindreårig-tilskuddet.

Det har vært lite endring i perioden på de øvrige områdene i kartleggingen av utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse.

7.2.2 Endring i målgruppens sammensetning

Uavhengig av volumet på bosettingen av flyktninger er det to faktorer som har hatt betydning for kostnadsutviklingen de siste fem årene. Det er bosettingen av enslige mindreårige flyktninger og økningen i bosettingen av voksne.

Økningen i bosetting av enslige mindreårige har særlig slått ut på to tjenesteområder: eksamensrettet grunnskoleopplæring og barnevernsutgifter. Enslige mindreårige er per definisjon i alderen hvor de kan gjøre gjeldende rettigheter til videregående skole, men dette forutsetter en fullført grunnskole. En stor del av de enslige mindreårige har ikke fullført grunnskolen ved bosetting. Veksten i kommunenes utgifter til eksamensrettet grunnskole har særlig oppstått etter det høye nivået på bosettingen av enslige mindreårige i 2010 og 2011. Siden en stor del av gruppen er bosatt ved barnevernvedtak, har dette relativt sett økt kommunenes utgifter til barnevernfeltet. Bosettingen av enslige mindreårige avtok i 2012 og 2013, mens i 2016 økte antallet bosatte enslige mindreårige til et langt høyere nivå enn tidligere år.

Tabell 7.4 Antall førstegangsbosatte enslige mindreårige på landsbasis per år.

Bosettingsår	Antall førstegangsbosatte enslige mindreårige
2010	669
2011	629
2012	471
2013	421
2014	536
2015	691
2016	1 599

Kilde: IMDi

Tabell 7.5 viser sammensettingen av førstegangsbosatte flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag for hele landet i perioden 2010 til 2016. Andelen bosatte enslige mindreårige blir betydelig redusert fra 2012–2015, men øker igjen i 2016. Familier og enslige mindreårige utgjør en høyere andel av målgruppen i 2016 sammenlignet med 2015.

Tabell 7.5 Sammensetting av førstegangsbosatte (hele landet). Prosent.

Bosettingsår	Familier	Enslige voksne	Enslige mindreårige
2010	39	46	15
2011	47	40	13
2012	54	37	8
2013	54	40	6
2014	53	40	7
2015	49	45	6
2016	51	39	10

Kilde: IMDi

7.2.3 Samlede utgifter per person som utløser integreringstilskudd – endring over tid

Tabell 7.6 Utgifter for kartleggingsårene 2010 og 2016, med endringer. Avrundet i kroner.

Utgift per person per område	2016	2010	Endring 2010–2016	
			Kroner	Prosent
Integreringstiltak og administrasjon av disse	453 700	411 100	42 600	10 %
Sosialhjelp	92 700	73 500	19 200	26 %
Introduksjonsstønad	219 500	156 700	62 800	40 %
Helseutgifter	31 900	26 300	5 600	21 %
Totalt	797 800	667 600	127 600	19 %

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse for 2016 og 2010. Sosialhjelpstatistikk og introduksjonsordningen, landstall fra Statistisk sentralbyrå for 2016 og 2010.

Beregningsutvalget har sett helt overordnet på utviklingen i samlede utgifter de siste årene. Samlede utgifter inkluderer utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse, utbetalt sosialhjelp og introduksjonsstønad, samt prisjustert sats for helseutgifter.

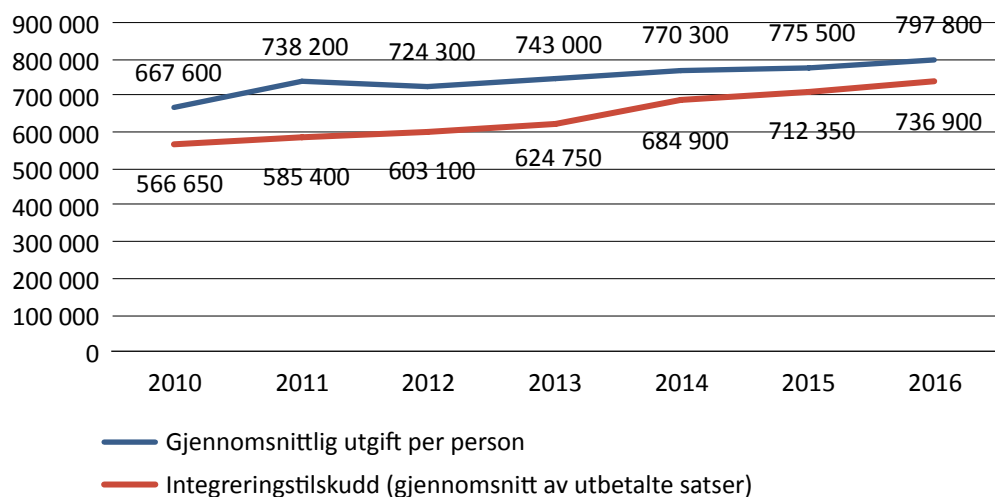
Fra 2010 til 2016 økte samlede utgifter med 19 prosent. Tar man hensyn til beregnet lønns- og prisvekst i kommunene i denne perioden¹⁷ på 21 prosent utgjør dette en realnedgang på 2 prosent.

Ser man nærmere på de ulike delområdene av kartleggingen er utviklingen sammensatt. I perioden 2010 til 2016 er det en realvekst på 5 prosent for utbetalt sosialhjelp og en realvekst på 19 prosent for utbetalt introduksjonsstønad. Økt bosetting og flere enslige voksne blant førstegangsbosatte har bidratt til en slik vekst i utgifter. Enslige personer gir i gjennomsnitt høyere utgifter grunnet boløsning og deltakelse i introduksjonsprogrammet.

Fra 2010 til 2011 var det stor realvekst i utgifter per person i målgruppen til integreringstiltak og administrasjon av disse. Det var en særlig sterk vekst i barnevernsutgifter og utgifter til eksamensrettet grunnskoleopplæring. Dette skyldes hovedsakelig en stor økning i antall bosatte enslige mindreårige. I kartleggingene av utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse fra 2012 til 2016, flater denne realveksten i utgifter per person ut. Resultatene av kartleggingene av integreringstiltak og administrasjon av disse gjort fra 2010 til årets kartlegging i 2016, viser en økning i gjennomsnittlig utgift per person i målgruppen på 10 prosent. Dette tilsvarer imidlertid en realnedgang i utgifter på 11 prosent når man sammenligner med lønns- og prisvekst for samme periode. Dette kan tyde på visse stordriftsfordeler knyttet til økt bosetting i perioden, men det er vanskelig å måle effekten av dette.

¹⁷ Lønns- og prisvekst (kommunal deflator) for årene 2010 til 2016 beregnet av Tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi.

Figur 7.1 Samlede utgifter for femårsperioden per person sammenlignet med gjennomsnitt av satser for integreringstilskudd. 2010–2016.

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse for perioden 2010 til 2016. Sosialhjelpstatistikk og introduksjonsordningen, landstall fra Statistisk sentralbyrå for perioden 2010 til 2016.

Blå linje i figur 7.1. viser samlet beregnet utgift for femårskullet som mottar integreringstilskudd i kartleggingene av 2010 til 2016. Dette inkluderer utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse¹⁸, utbetalt sosialhjelp og introduksjonsstønad, samt prisjustert sats for helseutgifter. I perioden 2010 til 2016 har integreringstilskuddet vært delt inn i ulike satser (se tabell 3.1). Den røde linjen viser utbetalt tilskudd for femårsperioden som et vektet gjennomsnitt av ulike satser til barn, enslige voksne og voksne.

I perioden 2010 til 2011 økte avstanden mellom gjennomsnittlig utbetalt tilskudd og beregnet utgift per person over femårsperioden. I kartleggingene av 2015 og 2016 ser man at avviket mellom tilskudd og utgift per person minsker. I 2016-kartleggingen er avviket mellom tilskudd og beregnet utgift mindre enn i 2010-kartleggingen. Når man ser på gjennomsnittlig utbetalt tilskudd vektet etter fordeling av satser for voksne og barn i 2010 er dekningsgraden 85 prosent (det var kun to ulike satser for integreringstilskuddet i 2010). I 2016 var integreringstilskuddet fordelt på en høyere sats for enslige voksne og en lavere sats for alle andre. Vektet integreringstilskuddet etter andel enslige voksne og andre i målgruppen utgjør dette et gjennomsnittlig utbetalt tilskudd på 736 900 kroner per person over fem år. Tilskuddet dekker dermed 92,3 prosent av utgiftene i 2016.

¹⁸ Utgift til integreringstiltak og administrasjon av disse inkluderer utgifter til Kvalifiseringsprogrammet (KVP) og kvalifiseringsstønad for kartleggingene av 2010 til 2016.

7.3 Forholdet mellom beregnede utgifter og norsktilskuddet i 2016

Med kjennskap til gjennomsnittlig antall timer opplæring som gjennomføres per deltaker, utgift per undervisningstime og gruppestørrelse vil man kunne beregne en gjennomsnittlig utgift per elev.

Antall timer er et anslag basert på uttrekk av registrerte timer i Nasjonalt introduksjonsregister (NIR) gjort i 2014¹⁹. Uttrekket baserer seg på 39 000 deltakere med høy sats som har avsluttet sin norskopplæring. Et tilsvarende uttrekk gjort for deltakere som startet sin norskopplæring etter 1.1.2012 gir omlag samme antall timer. Tilskudd per deltaker med høy sats var tilsammen 129 600 kroner fordelt over tre år.

Eksemplene i tabell 7.7 illustrerer norsktilskuddets (høy sats) dekningsgrad med tre ulike gruppestørrelser. De andre variablene holdes konstante. Om det gis 1 100 undervisningstimer per deltaker og timeprisen er 1 640 kroner, vil det være nødvendig med en gruppestørrelse på 15 personer for at norsktilskuddet skal dekke utgiftene.

Tabell 7.7 Norsktilskuddets dekningsgrad for 2016. Kostnader per deltaker etter ulik gruppestørrelse.²⁰

Timespris m/lokaler	Gruppestørrelse	Antall timer per deltaker	Kostnad per deltaker	Tilskudd per deltaker høy sats 2016	Avvik
1 640	10	1 100	180 400	129 600	-50 800
1 640	12	1 100	150 333	129 600	-20 733
1 640	15	1 100	120 267	129 600	9 333

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av utgifter til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for 2016, NIR og IMDi.

Det er et stort spenn i gjennomsnittsutgift per undervisningstime i de 22 utvalgskommunene i 2016. Dersom timeprisen er lavere kan man dekke kostnadene med et lavere antall deltakere per gruppe.

I 2016-kartleggingen er gjennomsnittlig gruppestørrelse på 16 personer for utvalgskommunene, men blant utvalgskommunene varierer innrapportert gruppestørrelser fra 11 til 20 personer. Dette gjennomsnittet inkluderer alle deltakere i opplæringen i kommunen. Det vil si at deltakere fra asylmottak, arbeidsinnvandrere, samt personer med både lav sats og høy sats av norsktilskuddet er med i gruppestørrelsen som kommunene

¹⁹ Beregningene baserer seg på et uttrekk fra gamle NIR i 2014 fordi man har ikke god nok datakvalitet i nye NIR til å foreta en lignende uttrekk i 2016.

²⁰ Oversikten i tabell 7.7 tar ikke hensyn til situasjoner med deling av persontilskudd mellom bosettings- og mottakskommune ved lang botid i mottak for personer med rett og plikt til norskundervisning.

oppgir i kartleggingen. Kommunene har ofte ikke tall på gruppestørrelse knyttet til opplæring for personer med høy sats. En viktig årsak til dette er at det er vanlig å sette sammen grupper etter ferdighetsnivå, og ikke etter hvilken finansieringsordning deltakere tilhører. Kommuner med få deltakere må oftere ha opplæring for grupper med færre enn 10 deltakere gjennom året. Det motsatte vil kunne gjelde for kommuner med mange deltakere.

7.4 Utgifter til opplæring i norsk og samfunnskunnskap – endring over tid

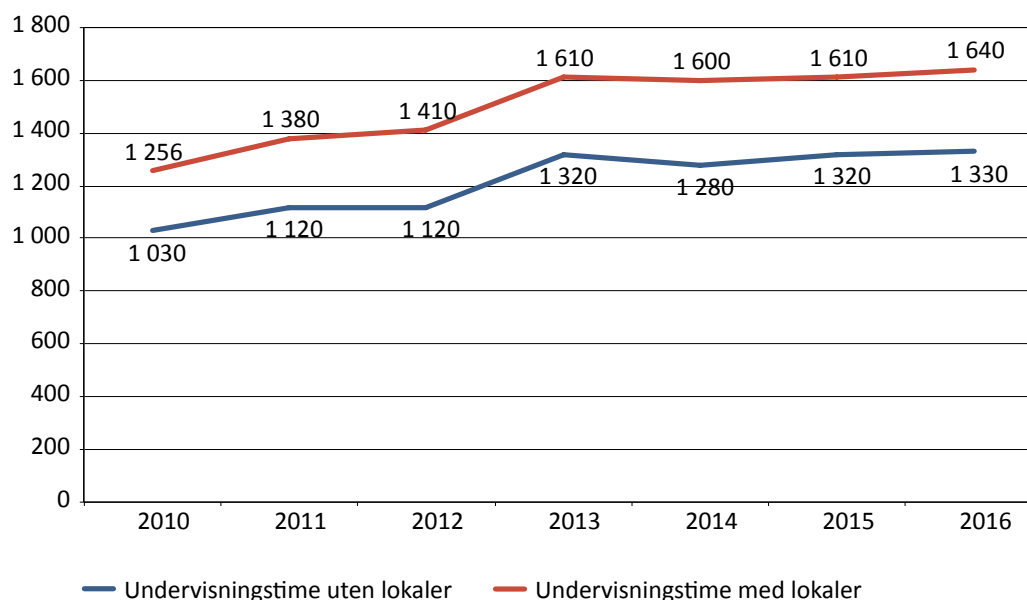
Tabell 7.8 Oversikt over timepris, totale kostnader og antall undervisningstimer 2010 til 2016.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Timepris uten lokaler	1 030	1 120	1 120	1 250	1 280	1 320	1 330
Timepris med lokaler	1 260	1 380	1 410	1 520	1 600	1 610	1 640
Total kostnad uten lokaler (i 1000)	582 037	522 242	542 122	576 696	593 582	604 932	668 784
Total kostnad med lokaler (i 1000)	709 398	642 905	677 672	705 586	741 594	737 376	826 471
Antall timer	564 968	467 176	482 286	463 065	462 601	457 946	503 370

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av utgifter til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for perioden 2010 til 2016.

Aktiviteten i norskopplæring hadde et toppår i 2010. Bakgrunnen for dette kan være at overgangsordningen ble utfaset 1.10.2010. Fra 2010 tok Beregningsutvalget med alle timer til norsk og samfunnskunnskap, også timene for personer som ikke var i målgruppen for norsktilskudd. Det vil si at for eksempel utgifter til betalingsdeltakere og asylsøkere ble inkludert i kartleggingen av utgift per undervisningstime. Dette ble gjort fordi alle typer deltakere ble samlet i de samme undervisningsgruppene i norskopplæringen, og det var vanskelig å skille ut utgifter kun til personene som får norsktilskudd. I de påfølgende år har antall undervisningstimer vært ganske stabilt, men med en liten økning i 2012. Antall undervisningstimer og deltakere øker igjen i 2016. Økningen i antall deltakere skyldes flere deltakere med rett og plikt til norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven. En høyere andel elever med rett og plikt etter introduksjonsloven av den totale elevmassen gir en naturlig økning i antall undervisningstimer fordi disse har rett på inntil 3 000 timer undervisning.

Figur 7.2 Utgift per undervisningstime til norsk og samfunnskunnskap. Årene 2010 til 2016. Løpende kroner.

Kilde: Beregningsutvalgets kartlegging av utgifter til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for perioden 2010 til 2016.

Den minimale økningen som sees fra 2011 til 2012 skyldes i hovedsak korrigerings av tallene fra Oslo slik at utgiftene ble lavere. Dette ble gjort av utvalget etter en vurdering av tallene sendt inn av Oslo for 2012. Fra 2010 til 2016 har timepris per undervisningstime uten lokaler økt med 300 kroner eller 29 prosent. Timepris med lokaler har økt med 380 kroner eller 30 prosent i samme periode.

Selv om grafen viser en vekst i utgifter per undervisningstime siden 2012 sier ikke dette noe om utgifter per person. Det er mulig at effektiviseringstiltak, større gruppestørrelse og stordriftsfordeler med flere deltakere har medvirket til at kostnader per deltaker ikke har samme utgiftsutvikling som kostnad per undervisningstime.

8 Beregningsutvalgets kartleggingsmetoder

Beregningsutvalget kartlegger utgifter som er relevante for to statlige tilskudd; integreringstilskuddet og tilskuddet til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere (norsktilskuddet).

Integreringstilskuddet skal dekke kommunenes utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse, samt utbetalinger av sosialhjelp og introduksjonsstønad i bosettingsåret og de fire påfølgende årene. Beregningsutvalget gjennomfører kartleggingen av utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse, gjennom innhenting av data fra 22 utvalgskommuner ved hjelp av spørreskjemaer og systematisk veiledning av kommunene. Utgifter til utbetalt sosialhjelp og introduksjonsstønad per person i målgruppen for integreringstilskudd innhentes ved hjelp av KOSTRA-tall, bearbeidet av Statistisk Sentralbyrå (SSB). Beregningsutvalget innhenter utgiftene til alle personer som mottar opplæring i norsk og samfunnskunnskap i de samme 22 utvalgskommunene i en egen spørreskjemaundersøkelse. Kartleggingen danner grunnlaget for å finne en utgift per undervisningstime, samt beregninger av forholdet mellom norsktilskuddets sats og utgift per person.

Dette kapitlet beskriver datagrunnlaget og utvalgets kartleggingsmetoder nærmere, samt vurdering av datakvaliteten.

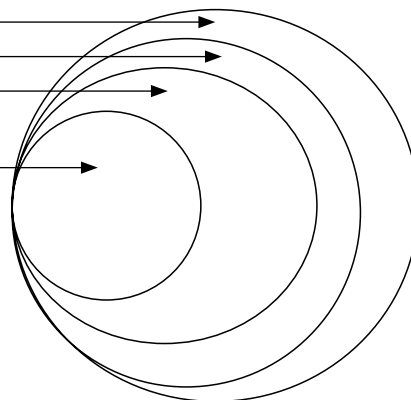
8.1 Målgruppen

Beregningsutvalget bruker to ulike definisjoner av målgruppen for kartleggingen. Målgruppen for kartlegging av utbetalt av introduksjonsstønad og sosialhjelp, samt utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse, er personer som utløste integreringstilskudd til kommunene i det aktuelle kartleggingsåret. Målgruppen for beregninger av utgifter til opplæring i norsk og samfunnskunnskap skiller seg fra målgruppen for de andre delundersøkelsene i Beregningsutvalgets kartlegging. Personer som omfattes av kartleggingen er alle personer mellom 16 og 55 år som får opplæring i norsk og samfunnskunnskap i kommunen, også deltakere som ikke inngår i personkretsen for norsktilskuddet med rett og plikt eller kun rett til opplæring.

8.1.1 Personer som utløser integreringstilskudd

Figuren viser målgruppen for kartleggingen av utgifter for personer som utløser integreringstilskudd. Det er flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag som har vært bosatt i opptil fem år, samt familiegjeforente med disse.

- Minoritetsspråklige
- Innvandrere
- Flyktninger/personer med opphold på humanitært grunnlag (og familiegjeforente med disse)
- Beregningsutvalgets målgruppe:
Flyktninger/personer med opphold på humanitært grunnlag (og familiegjeforente med disse) bosatt i opptil fem år, og barn født inntil seks måneder etter at mor er bosatt i en kommune (bosatt etter 1.1.2016)

Minoritetsspråklig er en person som ikke har norsk, svensk, dansk eller samisk som morsmål.

Flyktning/person med opphold på humanitært grunnlag er en utenlandsk statsborger som har fått innvilget flyktningstatus/politisk asyl eller opphold på humanitært grunnlag. Gruppen av flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag omfatter overføringsflyktninger (kvoteflyktninger), personer som opprinnelig har kommet som asylsøkere og familiemedlemmer som gjenforenes med personer i disse to gruppene.

Barn som blir født inntil seks måneder etter at mor er bosatt i en kommune ble fra og med 2011 omfattet av målgruppen for integreringstilskudd. Dette gjelder ikke familiegjeforente. Frem til og med 2010-kartleggingen var utgiftene rundt disse barna omfattet i undersøkelsen, men de utløste ikke tilskudd.

I 2016 mottok kommuner som bosatte flere flyktninger enn anmodet fra IMDi et ekstratilskudd på kr 50 000 per person. I tillegg ble det utbetalt et ekstratilskudd på kr 100 000 per enslig mindreårig som ble bosatt i 2016. Beregningsutvalget har valgt å ikke ta med inntekter fra dette ekstratilskuddet med i beregningene i denne rapporten. Årsaken er at Beregningsutvalgets kartlegging brukes som grunnlag for fremtidig justering av det ordinære statlige integreringstilskuddet. Ekstratilskudd i 2016 var et midlertidig stimulerings-tilskudd for raskere bosetting, og bør etter utvalgets vurdering derfor ikke påvirke det fremtidige ordinære integreringstilskuddet.

Beregningsutvalget presenterer nominelle beløp i denne rapporten, med mindre det opplyses om noe annet.

8.1.2 Personer som utløser tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Rundskriv Q-20/2012 fastsetter hvilke grupper av voksne innvandrere i Norge som skal få tilbud om gratis opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

Målgruppen er alle personer mellom 16 og 55 år som får opplæring i norsk og samfunnskunnskap i kommunen, det vil si at asylsøkere og betalingsdeltakere er tatt med i undersøkelsen. Det er personer mellom 16 og 55 år som har fått asyl eller opphold på humanitært grunnlag, personer med kollektiv beskyttelse eller overføringsflyktninger, samt familiegjenforente med disse gruppene. Tabell 8.1 gir en oversikt over personer med rett og/eller plikt til norskopplæring.

Tabell 8.1 Oversikt over personer med rett og/eller plikt til norskopplæring.

Rett og plikt	Rett	Plikt	Unntak
16–55 år	55–67 år	16–55 år	
Gratis	Gratis	Betaling	
Asyl og Overføringsflyktninger	Asyl og Overføringsflyktninger		Studenter
Humanitært grunnlag	Humanitært grunnlag		Au pairer og andre med midlertidig opphold
Kollektiv beskyttelse	Kollektiv beskyttelse		
FAM (A/O; Hum og Kol)	FAM (A/O; Hum og Kol)		
FAM (norske eller nordiske borgere)	FAM (norske eller nordiske borgere)		Nordiske borgere
Personer med opphold på grunnlag av mishandling eller tvangsekteskap (fra 1.7.2011)		Arbeidsinnvandrere – ikke opphold etter EFTA/EØS-regelverket	Personer med opphold etter EFTA/EØS-regelverket
		FAM (arbeidsinnvandrere)	

8.2 Sosialhjelp

På oppdrag fra Beregningsutvalget beregner SSB kommunenes utgifter til utbetalt sosialhjelp til personer i målgruppen. Beregningene bygger på opplysninger innrapportert til KOSTRA og baserer seg i denne utgaven av rapporten på endelige KOSTRA-tall per medio juni 2017.

8.2.1 Bruk av KOSTRA

SSB innhenter årlig oppgaver fra alle landets kommuner om personer som har mottatt sosialhjelp som grunnlag for produksjon av Norges offisielle statistikk om sosialhjelp. Opplysningene rapporteres inn på KOSTRA-skjema 11 «Registreringsskjema for sosialhjelp». Her ligger individopplysninger om stønadsbeløp og antall måneder med stønad.

For mer informasjon om SSBs statistikk om sosialhjelp og for kommunefordelte tall, se: www.ssb.no/offentlig-sektor/kostra og www.ssb.no/soshjelp/.

For å skille ut Beregningsutvalgets målgruppe²¹ i dette materialet er SSBs befolkningsfiler koblet mot filer fra utlendingsmyndighetenes Utlendingsdatabase (UDB). SSBs situasjonsfiler for befolkningen er korrigert for nettoflytting i løpet av året. Sosialhjelpsoppgavene som er innrapportert fra kommunene, kobles så mot befolkningsfilene, for å finne ut hvem som er i målgruppen, samt utbetalinger knyttet til disse. Resultatet av koblingene viser samlede stønadsutbetalinger og antall personer i målgruppen fordelt på kommune og bosettingsår.

8.2.2 SSBs kontroll av data

Tall på utbetalt sosialhjelp og introduksjonsstønad publiseres i KOSTRA to ganger årlig – urevidert rundt 15. mars og endelige tall rundt 15. juni. I perioden fra den foreløpige KOSTRA-publiserings medio mars til den endelige KOSTRA-publiserings medio juni, rettes feil i datagrunnlaget bl.a. ved innhenting av oppdaterte/rettede opplysninger fra kommunene. For eksempel er det noen kommuner som ikke leverer tall innen fristen for den første publiseringen, og noen kommuner leverer feil tall.

For å eliminere eventuelle feil er alle innsendte opplysninger fra kommunene kontrollert for de typer feil som lar seg etterspore i SSBs egne kontroller (som ugyldig fødselsnummer, opplysninger som ikke er gitt, opplysninger som er inkonsistente, eller tall som avviker sterkt fra foregående år).

8.2.3 Beregning av utgifter til utbetalt sosialhjelp

For å gi et best mulig bilde av utgiftene til bosetting over tid, uavhengig av størrelsen på de ulike årskullene, er det etter Beregningsutvalgets mening mest relevant å bruke gjennomsnittlig utbetaling av sosialhjelp per person for hvert enkelt årskull og summere disse gjennomsnittsbeløpene, siden denne summen ikke er påvirket av antall personer i de enkelte årskullene. Med denne beregningsmåten tar man hensyn til at sammensetningen av hvert bosettingskull varierer fra år til år. Den gjennomsnittlige utbetalingen til

21 Det vil si at det for kartleggingsåret 2016 er personer som er registrert i Det sentrale folkeregister (DSF) med bosettingsår 2012 til 2016. For de personer som har fått en første tillatelse med vedtaksår senere enn første gang de ble registrert i DSF, er bosettingsår lik vedtaksår.

alle i målgruppen multiplisert med 5 ville vært mindre presis enn summen av de gjennomsnittlige utbetalingene for hvert enkelt årskull.

Gjennomsnittlig utbetaling av sosialhjelp per person i målgruppen i et bosettingsårskull er beregnet ved at summen av alle utbetalingene til sosialhjelpsmottakere i målgruppen som tilhører dette årskullet, er delt på totalt antall personer i målgruppen i samme årskull. Dette beløpet vil både være avhengig av hvor stor andel av målgruppen som er sosialhjelpsmottakere, og hvor høye beløp hver registrerte stønadsmottaker får i støtte. Tallene i rapporten viser dermed gjennomsnittlig sosialhjelpsutbetaling per person i *målgruppen*, ikke per person som *mottar sosialhjelp*.

8.2.4 Vurdering av datakvalitet

I sosialhjelpsstatistikken registreres som regel kun hovedforsørger i familien, siden det er vanlig at en person i husholdningen søker om sosialhjelp på vegne av hele familien. Dette betyr at sosialhjelpsstatistikken ikke vil fange opp utbetalinger til husholdninger hvor hovedforsørger er utenfor målgruppen, selv om andre familiemedlemmer som følge av familiegjenforening er med i målgruppen. Dette er den viktigste feilkilden som kan ha betydning for kartleggingsresultatet.

For SSB er det ikke mulig å avdekke i hvilken grad sosialhjelpsutbetalinger eller utbetalinger av introduksjonsstønad blir underrapportert, dvs. at personer har fått støtte uten at dette er innrapportert og ført på SSBs registreringsskjema (KOSTRA-skjema 11 og 11B).

Tall for utbetalt sosialhjelp baserer seg på data fra alle landets kommuner som har rapportert data til KOSTRA. For å eliminere eventuelle feil er alle innsendte opplysninger fra kommunene kontrollert for de typer feil som lar seg etterspore i SSBs egne kontroller (som nevnt over). Opplysninger fra kommuner hvor det er avdekket vesentlige feil i det mottatte materialet, er ikke med.

Beregningsutvalget vurderer at kvaliteten på datauttrekk for utbetalt sosialhjelp er god.

8.3 Introduksjonsstønad

Introduksjonsloven gir nyankomne innvandrere i alderen 18–55 år rett og plikt til fulltidsdeltakelse i et introduksjonsprogram. Personer over 55 år har rett, men ikke plikt til å delta i introduksjonsprogram. Programmet kan som hovedregel vare i inntil to år, og deltakeren mottar introduksjonsstønad i programperioden. Etter behov og individuell vurdering kan programtiden utvides til inntil tre år. Introduksjonsordningen ble obligatorisk fra 1. september 2004, og loven gjelder i første rekke personer som har fått

opphold som flyktninger, eller har fått opphold på humanitært grunnlag etter asylsøknad, samt deres familiemedlemmer. Som nyankomne regnes personer som er bosatt i en kommune etter avtale i løpet av de siste to år, og den enkelte må ha behov for grunnleggende kvalifisering, det vil si trenge hjelp til å komme ut i ordinært arbeid eller ordinær utdanning.

På oppdrag fra Beregningsutvalget beregner SSB kommunenes utgifter til utbetalt introduksjonsstønad til personer i målgruppen. Beregningene bygger på opplysninger innrapportert til KOSTRA og baserer seg på gjennomsnittstall for alle landets kommuner som har levert data.

For mer informasjon om SSBs statistikk over introduksjonsstønad og for kommunefordelte tall, se: www.ssb.no/offentlig-sektor/kostra og www.ssb.no/introinnv/.

Tall for utbetalt introduksjonsstønad bygger i denne rapporten på endelige KOSTRA-tall per medio juni 2017.

8.3.1 Bruk av KOSTRA og SSBs kontroll av data

På samme måte som for utbetalt sosialhjelp bruker SSB opplysninger fra KOSTRA for å beregne utgifter til utbetalt introduksjonsstønad for Beregningsutvalgets målgruppe. Opplysninger om utbetalt introduksjonsstønad hentes fra KOSTRA-skjema 11B «Registreringsskjema for introduksjonsstønad». Her ligger individopplysninger om stønadsbeholdning og antall måneder med stønad.

For å skille ut Beregningsutvalgets målgruppe²² i dette materialet er SSBs befolkningsfiler koblet mot filer fra utlendingsmyndighetenes Utlendingsdatabase (UDB) på samme måte som for utbetalt sosialhjelp. SSBs situasjonsfiler for befolkningen er korrigert for nettoflytting i løpet av året. Data om introduksjonsstønad som er innrapportert fra kommunene, kobles så mot befolkningsfilene, for å finne ut hvem som er i målgruppen, samt utbetalinger knyttet til disse. Resultatet av koblingene viser samlede stønadsutbetalinger og antall personer i målgruppen fordelt på kommune og bosettingsår.

Opplysningene kontrolleres på samme måte som for utbetalt sosialhjelp.

²² Det vil si at det for kartleggingsåret 2016 er personer som er registrert i Det sentrale folkeregister (DSF) med bosettingsår 2012 til 2016. For de personer som har fått en første tillatelse med vedtaksår senere enn første gang de ble registrert i DSF, er bosettingsår lik vedtaksår.

8.3.2 Beregning av gjennomsnittlige utgifter til utbetalt introduksjonsstønad per person

Samme metode som for beregningen av utbetalt sosialhjelp, brukes for å beregne gjennomsnittlig utbetaling av introduksjonsstønad. Også for introduksjonsstønadsutbetalingene viser tallene i rapporten gjennomsnittlig utbetaling per person i *målgruppen*, ikke per person som *mottar introduksjonsstønad*.

8.3.3 Vurdering av datakvalitet

Tall for utbetalt introduksjonsstønad baserer seg på data fra alle landets kommuner som har rapportert til KOSTRA. For å eliminere eventuelle feil er alle innsendte opplysninger fra kommunene kontrollert for de typer feil som lar seg etterspore i SSBs egne kontroller (som nevnt over). Opplysninger fra kommuner hvor det er avdekket vesentlige feil i det mottatte materialet, er ikke med.

Introduksjonsstønad er en ordning som ikke ville eksistert dersom det ikke var bosatt flyktninger. Beregningsutvalget vurderer at kvaliteten på datauttrekk for utbetalt introduksjonsstønad er god.

8.4 Integreringstiltak og administrasjon av disse

For å kartlegge kommunenes utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse gjennomfører Beregningsutvalget en spørreskjemaundersøkelse til et utvalg kommuner og tilbyr dem systematisk veiledning under utfylling/innrapportering. Dette blir gjort fordi det ikke er mulig å hente ut disse opplysningene direkte fra allerede eksisterende kommune-stat- rapportering. Spørreskjemaet er utarbeidet av Beregningsutvalget. Se www.imdi.no for nedlasting av spørreskjemaet.

8.4.1 Valg av kommuner

Omtrent 20 kommuner deltar i Beregningsutvalgets kartlegging hvert år. For å få kontinuitet, og med det bedre datakvalitet, deltar kommunene i cirka fem år. Dette betyr at det hvert år er noen nye kommuner som deltar i kartleggingen. Kommuner med mange personer i målgruppen deltar hvert år.

Ved valg av kommuner er det lagt vekt på å få med kommuner som:

- 1) er geografisk spredt
- 2) er av ulik størrelse
- 3) samlet har en stor andel av målgruppen

8.4.2 Gjennomføring av undersøkelsen

I hver enkelt kommune blir det oppnevnt en kontaktperson, som har som oppgave å koordinere arbeidet med innhenting av opplysninger fra de ulike tjenesteområdene.

Beregningsutvalget inviterer hvert år utvalgskommunene til et to dagers oppstarts-seminar i desember. Kommunene som deltar for første gang i kartleggingen, får i tillegg til kontaktperson tilbud om å sende en person med ansvar for de tjenesteområdene som har de største utgiftene til målgruppen, som skole eller bolig- og sosialtjenesten. På seminaret blir deltakerne orientert om bakgrunnen for utvalgets arbeid og opplegget for gjennomføring av datainnsamlingen.

I februar og mars hvert år besøker Beregningsutvalget utvalgskommunene. Det avholdes møter med representanter for de ulike kommunale tjenesteområdene/kontorer som framskaffer grunnlagsdata. Foreløpig utfylte skjemaer blir sendt inn til Beregningsutvalget på forhånd og gjennomgått under besøket, og uklarheter og spørsmål blir tatt opp.

Beregningsutvalget gjennomgår hvert enkelt svarskjema i etterkant og ber om tilleggsinformasjon der noe synes uklart, for å redusere usikkerheten i resultatene.

8.4.3 Kartlagte utgiftsområder

I spørreskjemaet blir kommunene bedt om å oppgi faktiske regnskapstall eller anslå hvor stor del av kommunens samlede kapasitet innenfor de ulike tjenesteområdene som i det aktuelle kartleggingsåret ble brukt på målgruppen.

Dersom kommunene ikke kjenner de faktiske regnskapstallene, benyttes to ulike framgangsmåter for beregning av målgruppens relative ressursbruk. Gjennom den ene framgangsmåten vurderer kommunene hvor mange årsverk ved det aktuelle kontor som benyttes til betjening av målgruppen. Deretter beregnes det hvor stor andel dette utgjør av kontorets totale antall årsverk. Metoden har vært aktuell for små kommuner og/eller kommuner med en oversiktlig organisering av tjenestene til målgruppen.

Ved den andre framgangsmåten bruker kommunene opplysninger om målgruppens andel av alle klienter/brukere for å beregne kapasitetsandelen. Først finner kommunene opplysninger om hvor mange klienter/brukere som finnes totalt, og hvor mange av disse som tilhører målgruppen. Deretter vektet kommunene målgruppens andel ut fra hvor mye tid som i gjennomsnitt brukes per klient/bruker i målgruppen sett i forhold til gjennomsnittet for øvrige klienter/brukere. Utvalget har laget en veiledning for vurdering av vektingsfaktoren. Beregningsutvalget er kritisk til vekter høyere enn 1,75.

Kommunale tjenester som inngår i denne spørreskjemaundersøkelsen, er:

- NAV/sosialtjenesten
- innvandrere/flyktningkontortjenester
- tolketjenester
- administrering av introduksjonsprogram
- eksamensrettet grunnskoleopplæring
- administrering av Kvalifiseringsprogrammet og utbetalt kvalifiseringsstønning
- sysselsettingstiltak, yrkeskvalifisering og arbeidstrening
- bolig/boligadministrasjonstjenester
- støttekontakt, aktivisering og pleie og omsorg i hjemmet
- enslige mindreårige
- barne- og ungdomsvernet
- ekstratiltak i grunnskolen
- kultur- og ungdomstiltak
- barnehager
- felleskostnader

Her følger en nærmere gjennomgang av de enkelte tjenesteområdene.

Sosial rådgivning og veiledning

Beregningsutvalget kartlegger målgruppens andel av utgiftene til administrasjon og tiltak innenfor sosialtjenesten knyttet til rådgivning, veiledning og vedtak om økonomisk sosialhjelp, samt ikke-klientførte tiltak. Noen kommuner har særskilt organisering av flyktningstjenester, som ved eget flyktningkontor, flyktningkonsulent m.m. I disse kommunene kan man lettere skille ut kostnadene til målgruppen. Disse tjenestene føres på KOSTRA-funksjon 242. I kommuner der det ikke er særskilt organisering, må man finne fram til målgruppens andel av tjenestekapasiteten i de forskjellige områdene.

Administrering av introduksjonsprogram

Utgifter som direkte knytter seg til tilrettelegging og gjennomføring av introduksjonsordningen, er knyttet til en særskilt tjeneste for målgruppen (etter ikrafttredelse av lov om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere) og er ført på egen KOSTRA-funksjon 275.

Eksamensrettet grunnskoleopplæring

Mange flyktninger mangler grunnskoleopplæring eller har for svake grunnleggende ferdigheter til å kunne klare seg i utdanningssystemet eller i arbeidslivet. Eksamensrettet grunnskoleopplæring ble tatt med i undersøkelsen fra 2011 for mer systematisk rapportering på dette. Dette er ingen særskilt tjeneste for målgruppen, derfor må kommunene finne målgruppens andel av tjenestekapasiteten.

Administrering av Kvalifiseringsprogrammet (KVP) og utbetalt kvalifiseringsstønad

Utgifter til kvalifiseringsprogrammet inngikk i kartleggingen for første gang i 2010. Tidligere er utgifter til kvalifiseringsprogram holdt utenfor kartleggingen på grunn av for stor usikkerhet knyttet til datakvaliteten.

Tidligere var det et øremerket tilskudd til Kvalifiseringsprogrammet, men fra 2011 ble denne finansieringen en del av rammetilskuddet²³ til kommunen. Siden 2011 har kommunen oppgitt sine faktiske utgifter til målgruppens deltakere i KVP, og utvalget har trukket fra statlig finansiering per deltaker som ble lagt inn i rammetilskuddet og prisjustert.

Syssettingstiltak, yrkeskvalifisering og arbeidstrening

I tilfeller med særtiltak for målgruppen er det enkelt å identifisere utgiftene, men der det er generelle tiltak er det vanskeligere å beregne målgruppens andel av utgiftene. På dette området føres det lite fordi kommunenes utgifter til aktivisering i hovedsak blir rapportert gjennom introduksjonsordningen, KVP og eksamensrettet grunnskoleopplæring.

Bolig og boligadministrasjonstjenester

Totale utgifter til bolig kartlegges ved telling av antall boliger til målgruppen og et anslag av markedsverdier. I tillegg kommer målgruppens andel av utgiftene til boligadministrative oppgaver.

Identifisering av boliger som reelt er disponert til målgruppen, kan i noen tilfeller være vanskelig.

I beregningen av kommunenes nettoutgifter i forbindelse med utleie av kommunalt eide boliger, inngår kalkulatorisk rente på investert kapital. Beregningsutvalget har de senere år brukt en kalkulasjonsrente på 4 prosent for å beregne kapitalkostnader for boliginvesteringer. Denne rentesatsen er vurdert og opprettholdt på samme nivå. Som grunnlag for denne beslutningen har Beregningsutvalget basert seg på anbefalinger i NOU 2012:16 Samfunnsøkonomiske analyser. For et normalt offentlig prosjekt anbefales en kalkulasjonsrente på 4 prosent, som består av risikofri realrente på 2,5 prosent og et risikopåslag på 1,5 prosent.

Beregningsutvalget har redusert prosentsatsen som skal være kapitalslit, fra 2,5 prosent av markedsverdi til 1,5 prosent av markedsverdi. Om lag halvdelen av reduksjonen skyldes lengre levetid på kommunale boliger enn normtiden på 40 år. Bakgrunnen for

23 Staten overfører penger til kommunene, og når det ikke blir bestemt i detalj hva disse skal brukes til, slik at kommunene står friere i bruken av dem, kalles det rammetilskudd, mens øremerkede midler er det motsatte.

dette er en skjønnsmessig vurdering knyttet til boligenes levetid foretatt av Beregningsutvalget. Resten av endringen reduserer effekten av prisøkning på eiendommer over tid. Prosenten skulle i teorien vært beregnet av anskaffelsesverdi og ikke markedsverdi, og dette har tidligere gitt vedlikeholdsutgifter som Beregningsutvalget antar har vært noe for høye.

Støttekontakt, aktivisering og pleie og omsorg i hjemmet

Dette er individbaserte tiltak til personer i målgruppen minus andel av statlige tilskudd til ressurskrevende brukere. Helseutgifter holdes utenfor.

Det statlige tilskuddet til enslige mindreårige

Tilskudd til enslige mindreårige differensieres første året, fra den måneden vedkommende blir bosatt og utbetales til og med det året den enslige mindreårige fyller 20 år. Her kartlegges hvor mange som utløste enslig mindreårig-tilskudd, og hvor mye tilskudd som ble gitt. Refusjon for utgifter til barnevernet skal ikke føres her i skjemaet, men under barne- og ungdomsvern. Dette beløpet trekkes fra de totale utgiftene oppgitt i skjemaet.

Barne- og ungdomsvern

Klientrettede utgifter til barn i målgruppen med tiltak i barnevernet har flere av kommunene oversikt over, slik at man kan få fram eksakte tall for utgifter til barn i målgruppen. Det er større usikkerhet rundt beregning av målgruppens utgiftsandel innenfor barnevernstjenestens administrasjon, som rapporteres på KOSTRA-funksjon 244.

Ekstratiltak i grunnskolen

Når det gjelder ekstra tiltak i grunnskolen, som norsk og morsmål, skal kommunene rapportere målgruppens andel av kostnaden til tiltak utover det som før 2006 ble dekket av det særskilte tilskuddet som nå inngår i rammetilskuddet.

Kultur- og ungdomstiltak

Her kartlegges målgruppens andel av utgiftene på tjenesteområdet. I de fleste tiltak utgjør målgruppen en relativt liten andel av brukerne. Målgruppens andel og bruk av kulturtiltak kan være vanskelig å anslå.

Barnehager

Her kartlegges målgruppens andel av nettoutgifter til tilrettelegging og ekstrahjelp i barnehagen. I tillegg beregner Beregningsutvalget en nettokostnad for drifts-, lokal- og skyssutgifter. I årets kartlegging har Beregningsutvalget fratrukket inntekten fra

engangstilskuddet som utbetales sammen med integreringstilskuddet til barn 0–5 år (barnehagetilskudd).

Felleskostnader

Her kartlegges målgruppens andel av nettoutgifter av felleskostnader. Her er det ofte ulike utgangspunkt for andelsberegningen, det kan være målgruppens andel av samlet befolkning, og det kan være flyktningkontorets andel av antall ansatte. Hva som føres under dette punktet i den enkelte kommune, kan i tillegg være avhengig av måten kommunene er organisert på, og hvilken praksis kommunen har for kostnadsfordeling av fellesutgifter på de ulike tjenestestedene i kommunen.

8.4.4 Beregning av en gjennomsnittsutgift per person per år

For å beregne gjennomsnittsutgift per person i målgruppen er utgiftene summert for alle utvalgs kommunene og dividert på totalt antall personer i målgruppen som er bosatt i de samme kommunene (beløpene er avrundet til nærmeste hundre kroner). Dette innebærer at kommuner med mange personer i målgruppen har større betydning for resultatet enn kommuner med få i målgruppen.

Beregningsutvalget kartlegger netto driftsutgifter. Det betyr at statstilskudd (bortsett fra integreringstilskuddet), refusjoner, salgs- og leieinntekter og andre inntekter blir trukket fra brutto driftsutgifter på de områdene som inngår i undersøkelsen. Det korrigeres blant annet for de øremerkede/personrettede tilskuddene. Eksempler på dette er særskilte refusjoner innenfor barnevern, tilskudd til enslige mindreårige, tilskudd for funksjonshemmede osv.

8.4.5 Vurdering av datakvaliteten

Utvalget finner grunn til å peke på følgende momenter som er av betydning for vurderingen av materialet:

1. Utgiftene til bosettings- og integreringsarbeidet for personene i målgruppen er på de fleste områder ikke utskilt på egne funksjoner og arter i kommuneregnskapet. Tilsvarende er ressursinnsatsen eller bruk av tid på målgruppen i begrenset grad registrert/regnskapsført i kommunene. Noen kommuner har likevel oversikt over faktisk ressursbruk, mens andre kommuner på noen områder må bruke skjønn for å avgjøre hvilke utgifter som skal tilskrives arbeidet med integrering og bosetting av personer i målgruppen. Kommunene legger ulike forutsetninger til grunn for den vurderingen som da må gjøres. Dette vil føre til at enkelte kommuner vil kunne ha undervurdert tidsbruken og utgiftene knyttet til vår målgruppe, mens det motsatte vil kunne være tilfelle i andre kommuner.

2. I enkelte av kommunene er det noe usikkerhet knyttet til antall personer som inngår i målgruppen. Beregningsutvalgets målgruppe er begrenset til flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag bosatt i Norge i opptil fem år. Dette innebærer at kommunene først må skille mellom flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag og øvrige innvandrere, dernest mellom flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag som er bosatt kortere og lengre tid enn fem år. Det foreligger vanligvis lite informasjon om brukernes oppholdsstatus og bosettingsår ved de ulike kommunale etater. Problemet er erfaringsmessig mindre i de kommunale virksomhetene hvor det er vanlig praksis å trekke et slikt skille (f.eks. flyktning-/innvandrerkontor), men kan være større i de virksomhetene hvor det finnes få gode grunner til å skille personer i målgruppen fra andre brukere.
3. Personer i målgruppen kan ha flyttet til eller fra utvalgskommunene i løpet av året. Dette gjør at det for noen kommuner ikke vil være samsvar mellom antall bosatte per 31.12. og antallet som i løpet av året har vært omfattet av den tjenesteproduksjonen som kartlegges. I beregningen av gjennomsnittsutgifter per person er antall bosatte i målgruppen per 31.12. korrigert for nettoflyttinger mellom kommunene i løpet av året. Det er forutsatt at gjennomsnittlig botid i utvalgskommunen var seks måneder for de som flyttet.
4. Antallet i målgruppen som rapporteres til Beregningsutvalget fra utvalgskommunene, blir kontrollert mot tall fra IMDi. IMDis oversikt er basert på registreringer i DUF (Datasystemet for utlendings- og flyktningsaker) over personer som utløser tilskudd. I de tilfellene hvor differansen mellom kommunens og IMDis tall har vært stor, har IMDi/Beregningsutvalget kontaktet kommunen. For årets kartlegging er kommunenes tall brukt som grunnlag for beregning da det har vært lite avvik fra IMDi sine tall.
5. Det er noe usikkerhet knyttet til avgrensning av målgruppen og avgrensning av utgifter knyttet til målgruppen. Dette handler både om risiko for at utgiftene blir for lave, og at de blir for høye på enkelte områder. Det er rimelig å anta at gjennomsnittlig utgiftsnivå vil være ulikt for de ulike bosettingsårskullene. Dersom dette er riktig, vil resultatet av denne undersøkelsen være påvirket av fordelingen av antall personer på de enkelte årskull (i motsetning til SSB sine beregninger av utbetalt sosialhjelp og introduksjonsstønad, jf. kapittel 4). Beregningsutvalget legger til grunn at utgiftene er størst for personer som ble bosatt de siste årene.
6. Det kan være usikkerhet om fordelingen av enkelte utgifter mellom introduksjonsprogrammet og opplæring i norsk og samfunnskunnskap (voksenopplæring).
7. Beregningsutvalget foretar ikke noen korrigerende eller analyser av de utslagene målgruppen gjør, gjennom inntektssystemet for kommunen, på kommunenes

rammetilskudd ²⁴ eller skatteinntekter, med unntak av utgifter til kvalifiseringsprogrammet, ekstratiltak i grunnskolen og barnehage. Dette inngår ikke i Beregningsutvalgets oppdrag/mandat.

8. Beregningsutvalget videreutvikler spørreskjemaet fra kartlegging til kartlegging. En følge av endringer i skjemaet vil være at kommunenes beregninger blir mer presise.
9. Det medfører usikkerhet knyttet til om kommunene får med riktig antall boliger til målgruppen, og om markedsverdiene er korrekte.
10. Det kan være utfordrende å kartlegge utgifter til ekstratiltak i grunnskolen utover de tiltak en tidligere tilskuddsordning er ment å dekke og som etter 2006 er innlemmet i rammetilskuddet til kommunene.
11. Skjemaet som brukes ved kartleggingen er omfattende, men etter Beregningsutvalgets mening har det en utforming som åpner for føring av alle relevante driftsutgifter og -inntekter som kommunene måtte ha hatt på de ulike tjenesteområdene som blir kartlagt, uavhengig av hvordan tjenestene er organisert og regnskapsført i kommunene.

8.4.6 Kvalitetssikring

Utvalget sikrer kvaliteten på de innrapporterte tallene gjennom en rekke tiltak. Hvert års kartlegging starter med det nevnte oppstartsseminaret, der en går grundig gjennom skjemaet og problemstillinger. Kvaliteten sikres ytterligere ved at Beregningsutvalget gjennomfører kommunebesøk til alle utvalgskommunene, samt en grundig gjennomgang av hver kommune i Beregningsutvalget med oppfølgingsspørsmål til kommunene.

8.5 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Utvalget kartlegger kommunenes utgifter til norskopplæring for alle voksne innvandrere, med og uten rett og/eller plikt. Data innhentes fra utvalgskommunene gjennom spørreskjema og systematisk veiledning. Se www.imdi.no for skjemaet.

Kommunene har ansvar for organisering og gjennomføring av norskopplæringen. Beregningsutvalget kartlegger en utgift per undervisningstime.

²⁴ Staten overfører penger til kommunene, og når det ikke blir bestemt i detalj hva disse skal brukes til, slik at kommunene står friere i bruken av dem, kalles det rammetilskudd, mens øremerkede midler er det motsatte.

Utvalget arbeider også med å utvikle en metode for å finne gjennomsnittlig antall undervisningstimer per deltaker med rett og plikt, eller bare rett etter introduksjonsloven. Kostnad per undervisningstime kartlegges allerede i spørreskjemaundersøkelsen. Med kunnskap om gjennomsnittlig antall undervisningstimer per deltaker og gruppestørrelse vil man dermed kunne beregne en snittkostnad per elev. Data blir hentet fra Nasjonalt introduksjonsregister (NIR) som viser personer med rettigheter og/eller plikter til introduksjonsprogram og undervisning i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven.

8.5.1 Kartlagte utgiftsområder

Tilskuddet til norskopplæring er ment å dekke utgifter til lærerlønn, administrasjon, undervisningsmateriell og reisestøtte. Opplysningene som er innhentet via spørreskjemaet, kan deles i tre hovedgrupper: omfang, utgifter og inntekter.

Omfang

Som for tidligere kartlegginger blir kommunene bedt om å oppgi gjennomsnittlig og totalt antall voksne innvandrere som fikk norskopplæring i kommunen i 2016, og herav hvor mange som utløser tilskudd etter per capita-ordningen. Kommunene blir også bedt om å oppgi antall asylsøkere, personer med plikt og andre betalingsdeltakere som fikk opplæring i kommunene. Som for 2015-kartleggingen omfatter 2016-kartleggingen utgifter knyttet til opplæringen av alle deltakere, også de som ikke får tilskudd. Kartleggingen omfatter totalt antall undervisningstimer.

Utgifter

Kartleggingen omfatter de utgifter som er ment å dekkes av tilskuddet til norskopplæring: lærerlønn, administrasjon, undervisningsmateriell og reisestøtte. I tillegg kartlegges utgifter til lokaler. Utgifter knyttet til introduksjonsordningen blir kartlagt, men overføres til kartleggingen av integreringstiltak og administrasjon av disse. Utgifter knyttet til introduksjonsordningen regnes dermed ikke med i utgiftene til norskopplæring.

Inntekter

Følgende inntekter i forbindelse med norskopplæringen blir også kartlagt: per capita-tilskudd (persontilskudd), grunntilskudd, inntekter fra andre kommuner som kommunen driver norskopplæring for, per capita-tilskudd mottatt fra andre kommuner, deltakerbetaling, tilskudd for norskopplæring av asylsøkere og «andre inntekter».

8.5.2 Utgiftsbegreper

Ettersom utgifter til undervisningslokaler, strøm, renhold og inventar, i større grad kan variere ulike steder i landet, ligger to utgiftskategorier til grunn for beregningen.

Drift uten lokaler per undervisningstime er summen av utgifter til lærerlønn, administrasjon, undervisningsmateriell og reisestøtte dividert på antall undervisningstimer til opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

Drift med lokaler per undervisningstime er summen av utgifter til lærerlønn, administrasjon, undervisningsmateriell, reisestøtte, leie/stipulert leie av undervisningslokale og annet (f.eks. strøm, renhold, inventar) dividert på antall undervisningstimer til opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

8.5.3 Beregning av utgifter per time

Med utgangspunkt i det innkomne materialet er følgende størrelser beregnet:

Utgifter per undervisningstime er beregnet ved å dele utgiftene som den enkelte kommune har hatt, på antall undervisningstimer i norsk og samfunnskunnskap.

Gjennomsnittsutgift per undervisningstime betyr at utgiftene er summert for hele utvalget av kommuner og delt på utvalgets totale undervisningstimer. I beregningen vil utgiftsnivået i kommunene med flest undervisningstimer bety mest for resultatet.

Tilskuddet tildeles nå per person, mot tidligere per klasstime og deltakertime. Utvalget vil fortsatt beregne utgifter per undervisningstime, jf. kap. 8.5 over. Først når man kjenner til den gjennomsnittlige kostnaden per deltakertime, kan dette beregnes mot gjennomsnittlig antall timer deltakerne i målgruppen har mottatt når de avslutter undervisningen. Da vil man også se hvor mange timer et persontilskudd i gjennomsnitt dekker.

Utvalget kartlegger som nevnt kommunenes utgifter til norskopplæring for *alle* voksne innvandrere, både med og uten rett og/eller plikt etter introduksjonsloven. Denne framgangsmåten har blitt valgt fordi det er stor variasjon på antall timer som gis de forskjellige deltakerne. Spesielt personer utenfor målgruppen for rett og plikt til norskopplæring etter Introduksjonsloven mottar ofte færre timer, og deltar i kortere perioder. Etter den store arbeidsinnvandringen de siste ti årene, og innføring av norskopplæring for asylsøkere, har antallet deltakere utenfor målgruppen økt betydelig. Disse går ofte i samme opplæringsgrupper som målgruppen, og er vanskelig å trekke ut av kartleggingen.

8.5.4 Vurdering av datakvaliteten

1. Opplæringen i kommunene blir i stor utstrekning organisert etter deltakernes kunnskaper. Personer med rett og plikt får med andre ord opplæring i samme grupper som for eksempel asylsøkere og personer uten rett og/eller plikt (betalingsdeltakere). I noen tilfeller deltar også personer som får opplæring i norsk og samfunnskunnskap som en del i eksamensrettet grunnskoleopplæring. Dette gjør det vanskelig å skille ut utgifter og undervisningstimer til personer med persontilskudd. Det er

hovedgrunnen til at Beregningsutvalget fra 2010-kartleggingen valgte å inkludere alle innvandrere med norskopplæring, alle undervisningstimer og alle utgifter i kartleggingen. Fra og med 2012-kartleggingen har Beregningsutvalget også bedt om å få med utgifter, årsverk og undervisningstimer knyttet til kontaktlærere.

2. For kommunene kan det være vanskelig å skille mellom ordinær opplæring i norsk og samfunnskunnskap, og annen opplæring i introduksjonsprogrammet, grunnskoleopplæring for voksne, etc. Skjemaet er utformet slik at kommunene skal skille ut utgifter til opplæring utover ordinær norsk og samfunnskunnskap, og føre dette tallet over til administrasjonsskjemaet. Slik blir vi sikrere på at utgiftene kartlagt i hovedsak kun gjelder opplæring i norsk og samfunnskunnskap.
3. De siste årene har Beregningsutvalget foretatt en mer systematisk kvalitetssikring av oppgitte opplysninger, blant annet ved å legge inn automatiske kontroller av forholdet mellom lærerlønn, årsverk og antall undervisningstimer i skjemaet.
4. Det er noe usikkerhet knyttet til oppgitte lokalutgifter siden enkelte kommuner oppgir tall som avviker fra rapporterte KOSTRA-tall. Dette kan skyldes at noen kommuner må stipulere sine leieutgifter når de avgrenser kostnadene til å gjelde målgruppen. I tillegg observerer man et stort spenn i lokalutgifter per undervisningstime mellom kommuner i undersøkelsen.

Beregningsutvalget vurderer at årets kartlegging gir et godt grunnlag for å beregne en utvikling i timepris. Innsamlede opplysninger kvalitetssikres på samme måte som for utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse, se avsnitt 8.4.6.

8.6 Kommunale helsetjenester

Av metodiske årsaker omfatter ikke undersøkelsen utgifter til den kommunale helse-tjenesten. I forbindelse med kartleggingen i 1996 ble det utarbeidet tre rapporter fra ulike forskningsinstitusjoner hvor det ble sett nærmere på utgifter i helsesektoren til målgruppen. Resultatene fra disse undersøkelsene er noe forskjellige (se forøvrig Beregningsutvalgets rapport fra 1996). Helseutgiftene ble i 1997 stipulert til 15 000 kroner per flyktning over femårsperioden og er siden blitt justert for etterfølgende utvikling i kommunal deflator. Kommunal deflator var på 3 prosent i 2016. Helseutgifter per person i målgruppen over femårsperioden ble dermed prisjustert til 31 100 kroner i 2016.

Beregningsutvalget satte i 2006 ned et underutvalg, helseutvalget, som gjennomførte en begrenset spørreskjemaundersøkelse om kommunenes helseutgifter til målgruppen. Følgende fire kommuner deltok i denne undersøkelsen: Bamble, Stavanger, Trondheim og Rana. Hensikten var å prøve ut om det lot seg gjøre å finne rimelig gode anslag for

kommunenes kostnader til helsetjenester for personer i målgruppen, ut fra kartlegging av utgifter til målgruppen på de aktuelle KOSTRA-funksjoner. Det ble samtidig gjort en vurdering av hvor mye tid og arbeid det gikk med fra kommunenes side for å gjennomføre en slik kartlegging av helseutgiftene. Helsekartleggingen viste at de fire deltakende kommunenes helseutgifter lå langt over de stipulerte helseutgiftene. For mer om helsekartleggingen, se Beregningsutvalgets rapport om denne undersøkelsen fra høsten 2006 (Beregningsutvalget 2006).

Tidligere rapporter

Tidligere rapporter over kommunenes utgifter til bosetting og integrering av flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag finnes på www.imdi.no eller kan fås ved henvendelse til Beregningsutvalgets sekretariat: ary@imdi.no

Tilleggsrapport

I forbindelse med 2016-kartleggingen ble det også gitt et tilleggsoppdrag om kommunenes utgifter til integrering og bosetting av enslige mindreårige. Denne rapporten trykkes og distribueres på samme måte som denne hovedrapporten. I tillegg finnes den på www.imdi.no eller kan fås på henvendelse til Beregningsutvalgets sekretariat: ary@imdi.no.

Vedleggstabell 1. Antall personer i målgruppen for integreringstilskudd i Beregningsutvalgets utvalgskommuner per 31.12.2016. Antall innbyggere totalt i kommunen fra www.ssb.no og folketall for målgruppen etter kommunenes opplysninger i skjemaundersøkelsen.

	Antall innbyggere 31.12.16	Antall personer i målgruppen 31.12.2016	Antall i målgruppen i prosent av antall innbyggere
0106 Fredrikstad	80 121	603	0,8
0213 Ski	30 698	351	1,1
0219 Bærum	124 008	915	0,7
0220 Asker (ny)	60 781	449	0,7
0301 Oslo	666 759	4 029	0,6
0502 Gjøvik	30 319	403	1,3
0602 Drammen	68 363	883	1,3
0624 Øvre Eiker (ny)	18 562	130	0,7
0709 Larvik	44 082	398	0,9
0806 Skien	54 316	581	1,1
0815 Kragerø	10 586	222	2,1
1001 Kristiansand	89 268	1 285	1,4
1017 Songdalen	6 568	151	2,3
1106 Haugesund	37 166	394	1,1
1149 Karmøy	42 229	290	0,7
1201 Bergen	278 556	2 316	0,8
1445 Gloppen (ny)	5 783	129	2,2
1505 Kristiansund	24 442	328	1,3
1601 Trondheim	190 464	2 201	1,2
1804 Bodø	51 022	613	1,2
2003 Vadsø	6 154	405	6,6
2012 Alta	20 446	250	1,2
Hele landet	5 258 317	56 627	1,1

Vedleggstabell 2. Oversikt over utvalgskommunenes utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse i 2016 og 2015. Antall i målgruppen i utvalgskommunene i 2016 og 2015 er et vektet gjennomsnitt av antallet per 1.1. og 31.12.

Utgåtte kommuner i 2015 er inkludert (markert med kursiv). Utbetalt sosialhjelp og introduksjonsstønad er ikke inkludert. Ikke avrundet

Kommune	Antall i målgruppen		Totale utgifter til integreringstiltak og administrasjon av disse		Utgift per person til integreringstiltak og administrasjon av disse	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
0106 Fredrikstad	603	433	46 496 068	29 638 623	77 108	68 449
0213 Ski	351	304	32 130 883	25 255 555	91 672	83 214
0219 Bærum	915	738	106 539 728	86 700 191	116 437	117 480
0220 Asker (ny)	449	-	54 870 651	-	122 206	
0301 Oslo	4 019	3 510	375 074 479	325 757 804	93 337	92 808
0502 Gjøvik	405	304	35 022 420	29 855 899	86 582	98 210
0602 Drammen	881	785	78 631 939	70 817 047	89 253	90 270
0624 Øvre Eiker (ny)	136		13 335 432		98 416	
0709 Larvik	399	285	39 680 890	28 843 868	99 576	101 207
0806 Skien	578	576	52 608 198	45 050 200	91 096	78 212
0815 Kragerø	227	217	17 882 990	16 553 321	78 780	76 283
1001 Kristiansand	1 286	1 071	110 142 407	95 367 808	85 681	89 087
1017 Songdalen	152	123	13 735 747	11 494 888	90 367	93 836
1106 Haugesund	395	312	25 811 388	22 160 582	65 428	71 028
1149 Karmøy	293	229	19 794 614	17 541 062	67 558	76 599
1445 Gloppen (ny)	129		10 684 378		82 825	
1201 Bergen	2 316	1 920	227 434 184	198 339 670	98 201	103 302
1401 Flora	-	239	-	21 957 069		91 871
1505 Kristiansund	329	270	18 364 763	19 847 712	55 905	73 510
1601 Trondheim	2 191	1 784	207 854 785	156 329 516	94 868	87 653
1714 Stjørdal	-	265	-	22 186 686		83 882
1804 Bodø	613	541	49 325 002	37 320 652	80 531	68 985
2003 Vadsø	406	426	20 100 623	19 296 975	49 509	45 351
2012 Alta	250	186	15 771 339	15 891 715	63 085	85 439
I alt	17 318	12 543	1 571 292 906	1 296 206 843	90 732	103 341

Vedleggstabell 3. Antall personer i målgruppen per 31.12 .2016 etter bosettingsår, flyktningkategori, alder, kjønn, landsdel, kommunestørrelse og statsborgerskap.

Bakgrunnsopplysninger		Antall personer		Prosent	
		Målgruppen	Adm.und	Målgruppen	Adm.und
I alt		56 627	17 721	100,0	100,0
Kull	2016	17 822	4 904	44,2	36,6
	2015	13 830	3 842	26,6	22,5
	2014	9 426	3 077	12,4	14,4
	2013	8 118	2 926	9,2	13,0
	2012	7 431	2 972	7,7	13,4
Flyktning-kategori	ANN	319	128	0,5	0,7
	FAM	11 821	3 782	20,0	20,9
	FLUKTASYL	35 381	11 428	62,9	65,0
	FLUKTOFF	9 106	2 383	16,6	13,5
Alder	0–5	4 815	1 266	9,3	7,6
	6–15	11 326	3 199	19,8	17,8
	16–18	4 401	1 397	8,3	8,4
	19–25	9 636	3 140	17,4	17,9
	26–35	15 728	5 230	27,2	29,1
	36–45	7 198	2 271	12,2	12,5
	46–55	2 396	793	4,0	4,4
	56–66	832	300	1,4	1,6
	67–>	295	125	0,5	0,7
Kjønn	Menn	33 422	10 431	60,6	59,9
	Kvinner	23 205	7 290	39,4	40,1
Landsdel	Oslo og Akershus	8 942	6 092	15,1	34,0
	Hedmark og Oppland	4 616	417	8,2	2,4
	Sør-Østlandet	10 237	2 886	18,1	16,3
	Agder og Rogaland	9 029	2 113	16,1	12,0
	Vestlandet	9 860	2 795	17,8	15,7
	Trøndelag	5 827	2 153	10,4	12,4
	Nord-Norge	8 116	1 265	14,3	7,1
Innbyg-gere	Ikke i administrasjons-undersøkelsen	38 512	-	69,3	-
	0–9999	993	694	1,8	3,9
	10000–19999	403	348	0,7	2,0
	20000–49999	2 421	2 386	4,3	13,8
	50000–>	14 298	14 293	24,0	80,3
Stats-borger-skap	Norsk	1 046	454	1,2	2,1
	Øst-Europa	644	223	0,9	1,1
	Vest-Europa u/Tyrkia, Nord-Amerika og Oseania ekskl Norge	14	6	0,0	0,0
	Asia m/Tyrkia	24 523	7 133	48,4	43,2
	Afrika	28 065	9 097	45,0	48,6
	Sør- og Mellom-Amerika	95	43	0,1	0,2
	Statsløse og uoppgift	2 240	765	4,4	4,8

IMDi

Integrerings- og
mangfoldsdirektoratet

IMDi Øst

Fylkene Østfold, Vestfold,
Akershus og Oslo
Postboks 8059 Dep
0031 OSLO
Telefon 24 16 88 00
Telefaks 24 16 88 31

IMDi Indre Østland

Fylkene Hedmark,
Oppland og Buskerud
Postboks 1133,
2806 GJØVIK
Telefon 24 16 88 00
Telefaks 61 17 08 95

IMDi Sør

Fylkene Telemark,
Aust-Agder og Vest-Agder
Postboks 647,
4666 KRISTIANSAND
Telefon 24 16 88 00
Telefaks 38 02 04 80

IMDi Vest

Fylkene Rogaland, Horda-
land og Sogn og Fjordane
Postboks 159 Sandviken,
5812 BERGEN
Telefon 24 16 88 00
Telefaks 55 30 09 88

IMDi Midt-Norge

Fylkene Møre og Romsdal,
Sør- og Nord-Trøndelag
IMDi Midt-Norge
Postboks 2438 Sluppen
7005 TRONDHEIM
Telefon 24 16 88 00
Telefaks 73 89 24 31

IMDi Nord

Fylkene Nordland,
Troms og Finnmark
Postboks 83,
8502 NARVIK
Telefon 24 16 88 00
Telefax 76 96 58 38

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

Postboks 8059 Dep.
N-0031 Oslo

Kontoradr.:

Tollbugata 20
Tlf: (+47) 24 16 88 00
Faks: (+47) 24 16 88 01
www.imdi.no
E-post: post@imdi.no

www.imdi.no